

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка**

Кафедра психології

**Силабус навчальної дисципліни «Психологія освіти»
(з інструктивно-методичними матеріалами)**

Освітня програма «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)»

Спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література)

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Погоджено науково-методичною комісією
НН інституту Педагогіки і психології
«29» серпня 2019 р

Голова доц. Тарасова Т.Б.
(ПБ, науковий ступінь, вч. звання)

Суми, 2019

Розробники:

Бедлінський О. І. канд. психол. наук, доцент, доцент каф. психології,

Тарасова Т.Б. канд. психол. наук, доцент, доцент каф. психології

Силабус розглянутий і схвалений на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від «29» серпня 2019р.

Завідувач кафедри

Кузікова С.Б. д.психол.н, професор

ПБ, науковий ступінь, вчене звання

Силабус

з навчальної дисципліни «Психологія освіти» для студентів другого
(магістерського) рівня вищої освіти

Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

спеціальностей: 014 Середня освіта (Українська мова та література,
російська та іноземна мови, англійська мова, французька мова, німецька мова).

Навчальний заклад. Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

Викладач. Бедлінський Олексій Іванович кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри психології СумДПУ ім. А.С.Макаренка.

Контактний телефон: 050-640-78-74; Bedlinskyi@i.ua

Наукові інтереси: психологія творчості, психологія підлітка

Наукова школа: Лабораторія психології творчості, Інституту психології
ім. Г.С. Костюка, під керівництвом дійсного члена НАПН України, д. психол. н,
професора Моляко В. О.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1) «Психології освіти» Код п/а – ОК 2.02. Кількість кредитів 3.

2) Час і місце проведення: перший семестр згідно розкладу.

3) Prerequisite. Передумовою вивчення навчальної дисципліни «Психологія освіти» є вивчення навчальних дисциплін «Психологія», «Педагогіка», методика викладання конкретних дисциплін, проходження виробничої педагогічної практики.

Postrequisite. Дисципліни для вивчення яких необхідні знання, уміння та навички, отримані по закінченню вивчення дисципліни «Психологія освіти» – «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти», «Філософія освіти», «Методика викладання мови», «Методика викладання літератури»; для проходження виробничої (педагогічна) практика у загальноосвітніх закладах.

4) Характеристика дисципліни «Психологія освіти»

4.1. Призначення навчальної дисципліни. Дисципліна спрямована на формування психолого-педагогічних компетенцій викладача вищої і середньої школи.

4.2. Мета.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Психологія освіти» є:

•Сформувані у студентів знання про сутність та закономірності психічного розвитку людини завдяки власній активності по засвоєнню соціально-історичного досвіду та про психологічні особливості процесу навчання та виховання як цілеспрямованого керування цією діяльністю.

•Сформувані в студентів цілісні знання про психологічні аспекти педагогічної діяльності в сучасних загальноосвітніх та вищих освітніх установах;

•Розвинути в студентів основні професійно-психологічні компетенції при аналізі якості результатів педагогічної діяльності, визначенні продуктивності

педагогічного процесу і оптимальності умов досягнення високих результатів у професійній діяльності.

4.3 Задачі дисципліни:

Основними завданнями вивчення «Психологія освіти» є

- розкрити сутність основних понять, які в сукупності визначають психологічну характеристику сучасної педагогічної діяльності;
- розкрити й проаналізувати предметний зміст і мотивацію сучасної педагогічної діяльності, її види й форми, основні функції й стилі;
- забезпечити засвоєння основних психологічних характеристик сучасної педагогічної діяльності;
- прищепити студентам навички аналізу психологічних аспектів педагогічної діяльності з метою їх застосування в майбутній діяльності;
- сприяти розвитку творчого потенціалу студентів у процесі освоєння даного курсу за допомогою спеціально розробленої системи творчих завдань;
- сприяти становленню особистісної професійно-педагогічної позиції в аналізі і оцінці педагогічної діяльності фахівців різного профілю сучасних освітніх систем.
- перекопати студентів у тому, що психологічні знання – основний науковий фундамент педагогічної діяльності, який забезпечує її творчий характер.
- сформувати у студентів змістовний інтерес до дітей та студентів, як необхідну умову їх майбутньої професії.

4.4 Зміст дисципліни.

Зміст дисципліни «Психологія освіти» розрахований на підготовку викладача вищої і середньої школи, пропонує цілісну систему психолого-педагогічних та дидактичних знань. Зокрема: знання психологічної сутності найбільш важливих сучасних педагогічних інновацій; взаємозв'язків навчання й виховання; основних психологічних теорій, які розкривають закономірності психічного розвитку; психологічної сутності шляхів та засобів підвищення розвиваючого ефекту навчання та виховання; володіння методами аналізу навчально-виховних ситуацій; вміння визначати та оцінювати критерії ефективності навчання; вміння організовувати продуктивну взаємодію з студентами та викладачами; вміння переконливо обґрунтовувати та тактовно відстоювати свою позицію в навчальних дискусіях; вміння аналізувати та об'єктивно оцінювати педагогічний досвід.

4.5 План вивчення дисципліни представлено у вигляді [дидактичної картки з посиланнями на усі види робіт](#).

5) Список [базової](#) та [допоміжної](#) літератури.

6) Контроль знань.

Планується проведення:

поточного контролю під час аудиторних занять – 40 балів;

контроль якості виконання самостійної роботи – 40 балів (у тому числі виконання ІНДЗ – 15 балів);

підсумковий тестовий контроль (20 балів).

7) Вимоги навчальної дисципліни

Дисципліна «Психологія освіти» є обов'язковою. Об'єм навчального навантаження 3 кредити, із них 14 годин – лекції (дві години проводяться дистанційно), 14 годин – практичні (6 годин проводяться дистанційно), 60 годин – самостійна робота магістранта.

Організаційні вимоги: обов'язкове відвідування аудиторних занять та якісна підготовка до них. Практичні заняття №1-4 проводяться засобами групових форм роботи. Відповідно повноцінно відпрацювати і отримати відведені на ці заняття всі 25 балів буде неможливо. Якісне і своєчасне виконання завдань самостійної роботи, участь у всіх видах контролю.

**Дидактична картка з навчальної дисципліни «Психологія освіти» для студентів
освітнього ступеню «Магістр» спеціальностей: 014 середня освіта: українська мова та література**

Тиждень	Тема	лекції		Практичні		Самостійна робота		Всього	
		Кількість годин	Бали та посилення	Кількість годин	Бали та посилення	Кількість годин	Бали за письмові роботи та посилення	Годин	Балів
РОЗДІЛ I Вступ до психології освіти									
	Тема 1.1 Психологія освіти як галузь психологічної науки	1 ДИСТ	link	1					
	Тема 1.2 Історія та теоретичні основи психології освіти.	1 ДИСТ	link	1	link 5	12	link <u>5</u>	16	15
	Самостійна робота по Розділу 1		link5						
РОЗДІЛ II Психологія навчально-виховного процесу									
	Тема 2.1 Психологічна сутність навчання	1	link			4			
	Тема 2.2 Психологічні основи педагогічних технологій.	3	link	6	link link 20	8	link <u>5</u>	40	30
	Тема 2.3 Психологія навчальної діяльності	2	link	1 ДИСТ	link	6			
	Тема 2.4 Психологія виховання, самовиховання, та перевиховання	2	link	1 ДИСТ	5	6			
	Самостійна робота по Розділу 2								
Розділ III Психологія навчально-виховної роботи з студентами									
	Тема 3.1 Студентство як соціально-вікова група	1	link	1 ДИСТ	link	6			
	Тема 3.2 Психологічна специфіка навчально-виховного процесу у ВНЗ	1	link	1 ДИСТ	5	6	link <u>5</u>	16	10
	Самостійна робота по Розділу 3								
РОЗДІЛ IV Психологія діяльності та особистості педагога									
	Тема 4.1 Психологічна характеристика педагогічної діяльності	1	link	1 ДИСТ	link	7			
	Тема 4.2 Психологія особистості педагога та педагогічного колективу	1	link	1 ДИСТ	5	7	link <u>5</u>	18	10
	Самостійна робота по Розділу 4								
	Тестовий контроль								20
	ІНДЗ						link		15
	Всього: Лекцій Практичних Самостійної роботи Разом							14 14 62 90	100

Зміст
інструктивно-методичних матеріалів
з дисципліни «**Психологія освіти**»

1. [Матеріали до лекційного курсу](#)
2. [Література основна](#)
3. [Література допоміжна](#)
4. [Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять із критеріями оцінювання](#)
5. [Інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи з дисципліни із критеріями оцінювання](#)
6. [Зміст індивідуального навчально-дослідного завдання та методичні рекомендації до його виконання](#)

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка**

Кафедра психології

**Матеріали до лекцій
(на дидактичну картку)**

з дисципліни : «**Психологія освіти**»

для студентів 5 курсу

014 середня освіта: українська мова та література
(шифр та назва напрямку (спеціальності) підготовки)
форма навчання

Розроблені:

Бедлінський О.І., канд.психол. наук, доцент кафедри
психології

Тарасова Т. Б., канд.психол. наук, доцент кафедри
психології

Суми, 2019

Розділ I Вступ до психології освіти
Тема 1.1 Психологія освіти як галузь психологічної науки.
(1 год)

Мета вивчення:

1. Введення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості у професійній діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу теоретичних понять: психологія освіти, об'єкт, предмет та функції психології освіти, структура психології освіти, психологія освіти та педагогічна психологія; принципи, методологія, методи та методики психологічного дослідження концепція, метод, прийом дослідження, принцип, валідність, репрезентативність, анамнез.

2. Формування достатньої бази практичних навичок та умінь для успішного рішення завдань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

4. Вдосконалення у майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних аналітичних, проектувальних та інших інтелектуальних умінь; збагачення внутрішньої та зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження інтелектуальних навичок у орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях

5. Вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу

Основні поняття: психологія освіти, об'єкт, предмет та функції психології освіти, структура психології освіти, психологія освіти та педагогічна психологія; принципи, методологія, методи та методики психологічного дослідження концепція, метод, прийом дослідження, принцип, валідність, репрезентативність, анамнез.

Література: І. 3, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 16, 19

План

1. Предмет і завдання психології освіти.
2. Зв'язки психології освіти з іншими науками.
3. Методи дослідження у педагогічній психології

Основний зміст

1. Предмет і завдання психології освіти.
  - 1.1. Поняття психології освіти.
  - 1.2. Об'єкт і предмет психології освіти.
  - 1.3. Місце психології освіти в системі психологічної науки.
  - 1.4. Завдання конкретних напрямів психології освіти.
    - а. Психологія навчання

- б. Психологія навчальної діяльності
- в. Психологія виховання та самовиховання
- г. Психологія студентства та навчально-виховного процесу у ВНЗ
- д. Психологія професійної діяльності педагога

1.5. Роль психології освіти як науки в житті суспільства, у професійній підготовці педагогічних кадрів.

2. Взаємодія і зв'язок психології освіти з іншими галузями психологічної науки та іншими науками.

2.1. Взаємодія і зв'язок психології освіти з загальною та соціальною психологією

2.2. Взаємодія і зв'язок психології освіти з віковою психологією

2.3. Психологія освіти як сучасне бачення педагогічної психології

2.4. Взаємодія і зв'язок психології освіти з педагогікою та конкретними методиками навчання

2.5. Психології освіти як базисна наука для педагогіки і часткових методик.

3. Методи психології освіти.

3.1. Методологія, метод, методика і їх співвідношення

3.2. Класифікація методів психології освіти.

а. Метод зрізів і генетичний метод.

б. Емпіричні методи педагогічної психології

в. Метод формуючого експерименту

г. Тести в дослідженнях з педагогічної психології.

д. Основні етапи проведення дослідження в педагогічній психології.

3.3. Розширення сфер дослідження психології освіти на сучасному етапі розвитку освіти.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки.

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх з визначеннями, представленими у глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів.
2. Складіть тези відповіді на запитання про зв'язки педагогічної психології з іншими науками.
3. Що б ви відповіли на твердження, що педагогічна психологія – це елемент педагогіки, а не галузь психології?
4. Розкрийте основні особливості методів дослідження у педагогічній психології
5. Поясніть чому педагогічна психологія розглядається як базисна наука для педагогіки і часткових методик
6. Наведіть та поясніть приклад конкретного відкриття в області загальної психології, що має істотне значення в розвитку педагогічної психології
7. Запропонуйте конкретну методику психологічного дослідження учнів певної вікової категорії, що мало б практичне значення для викладання вашої навчальної дисципліни.

(на дидактичну картку)

Тема 1.2 Історія та теоретичні основи педагогічної психології. (1 год)

Мета вивчення:

1. Введення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості у професійній діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу теоретичних понять: парадигма, контекст, когнітивний, поведінковий, теорія поля, етапи розвитку психології, основні напрямки та теорії психологічної науки, методологічні основи, педологія, теорія еволюції, закони психічного розвитку.

2. Формування достатньої бази практичних навичок та умінь для успішного рішення завдань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

4. Вдосконалення у майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних аналітичних, проектувальних та інших інтелектуальних умінь; збагачення внутрішньої та зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження інтелектуальних навичок у орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях

5. Вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу

Основні поняття: парадигма, контекст, когнітивний, поведінковий, теорія поля, етапи розвитку психології, основні напрямки та теорії психологічної науки, методологічні основи, педологія, теорія еволюції, закони психічного розвитку.

Література: І. 3, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 16, 19

План

1. Ідеї педагогічної психології до початку ХІХ століття
2. Розвиток педагогічної психології у ХІХ та ХХ століттях.
3. Психологія освіти на межі ХХ та ХХІ століть
4. Методологічні основи сучасної психології освіти.

Основний зміст

1. Ідеї педагогічної психології до початку ХІХ століття
  - 1.1. Становлення і розвиток педагогічної психології.
  - 1.2. Етапи становлення педагогічної психології як науки.
  - 1.3. Історична зміна предмету педагогічної психології.
  - 1.4. Початковий етап розвитку педагогічної психології:
    - а. розвиток педагогічної психології в США та Європі

- б. розвиток педагогічної психології в Європі
  - в. Відкриття в області психології, що зробили істотний значення в розвитку педагогічної психології та психології освіти
2. Розвиток педагогічної психології у XIX та XX століттях.
- 2.1. Становлення педагогічної психології в Російській імперії та в Україні в ХУІІ-ХІХ ст. (М. В. Ломоносов, М. І. Новиков, Ф. Прокопович, Г. С. Сковорода, В. М. Татищев, Т. Г. Шевченко та ін.).
  - 2.2. Внесок К. Д. Ушинського, І. М. Сеченова, П. Ф. Каптерева в становлення педагогічної психології як науки.
  - 2.3. Предмет і завдання педагогічної психології в Російській імперії та в Україні у кінці ХІХ - на початку ХХ ст. (С. А. Ананьїн, П. Ф. Каптерев, О. Ф. Лазурський, П. Ф. Лесгафт, А. П. Нечаєв, С. Ф. Русова, О. І. Сікорський та ін.).
  - 2.4. Розвиток педагогічної психології в СРСР (Л. І. Божович, П. П. Блонський, Л. С. Виготський, П. Я. Гальперін, Д. Б. Ельконін, В. П. Зінченко, Б. С. Кобзар, Г. С. Костюк, О. М. Леонт'єв, Н. А. Менчинська, С. Л. Рубінштейн, та ін.).
  - 2.5. Розробка проблем педагогічної психології в Україні (М. І. Алексєєва, Г. О. Балл, І. Д. Бех, М. Й. Боришевський, І. С. Булах, Ю. З. Гільбух, Т. М. Лисянська, Д. Ф. Ніколенко, С. Д. Максименко, І. О. Синиця, Л. Е. Орбан-Лембрик, П. Р. Чамата, В. І. Чепелєв, О. Я. Чебикін та ін.).
3. Психологія освіти на межі ХХ та ХХІ століть
- 3.1. Проблеми психології освіти, що виникли на пострадянському просторі
  - 3.2. Внесок у психологію освіти пошуків педагогів-новаторів
  - 3.3. Суперечності і пошуки педагогічної психології в сучасний період.
  - 3.4. Перспективи розвитку психології освіти як науки.
4. Методологічні основи сучасної психології освіти.
- 4.1. Соціально-історична обумовленість психічного розвитку людини в процесі навчання.
  - 4.2. Провідна роль виховання і навчання в психічному розвитку.
  - 4.3. Діяльнісне опосередкування індивідуального психічного розвитку.
  - 4.4. Взаємозв'язок діяльності та спілкування як умова становлення свідомості особистості.
  - 4.5. Первинність предметно-практичної діяльності в становленні психічних новоутворень в процесі засвоєння.
  - 4.6. Взаємозв'язок діяльності і свідомості.
  - 4.7. Провідна роль ціннісно-сміслових утворень в розвитку особистості.
  - 4.8. Виховання і навчання як особливий тип управління психічним розвитком особистості за допомогою організації діяльності, взаємодій, відносин, спілкування.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки.

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх з визначеннями, представленими у глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів.
2. Складіть тези відповіді на запитання про особливості розвитку педагогічної психології в різних соціально-історичних умовах.
3. Складіть блок-схему питання про етапи розвитку педагогічної психології в Україні.
4. Проаналізуйте завдання та проблеми вітчизняної педагогічної психології в сучасний період
5. Доведіть, що історична зміна предмету педагогічної психології відбувалася в органічному зв'язку з розвитком освіти.
6. Наведіть та поясніть приклад практичного значення методологічних основ сучасної психології освіти.
- 7.

Завдання до лекції 1

Опрацювати теоретичний матеріал, заповнити таблицю, та подати на сайті дистанційної освіти.

Основні історичні етапи становлення вітчизняної психології освіти

Хронологічні рамки історичного періоду	Основний зміст досягнень в галузі психології освіти	Визначні персоналії психолого-педагогічної наукової думки та їх праці	
		Прізвище, ім'я, по батькові	Назва наукової праці та рік видання
Становлення вітчизняної педагогічної психології в XVII-XVIII ст.			
Розвиток вітчизняної педагогічної психології в XIX ст.			
Вітчизняна педагогічна психологія. XIX – поч. XX ст.			
Розвиток педагогічної психології в СРСР в XX ст.			
Розробка проблем педагогічної психології в Україні к. XX – поч. XXI			

[\(на дидактичну картку\)](#)

Розділ II. Психологія навчально-виховного процесу

Тема 2.1 Психологічна сутність навчання

(1 год)

Мета вивчення:

1. Введення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості у професійній діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу теоретичних понять: навчання, учіння, научіння, освіта, розвиток, навчальна ситуація, дозрівання, диференціація, індивідуалізація, "рівень актуального розвитку", "зона найближчого розвитку", диференціація навчання, індивідуалізація навчання, спеціалізація навчання, принцип "розведення рівнів", навчальність, критерії розумового розвитку.

2. Формування достатньої бази практичних навичок та умінь для успішного рішення завдань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

4. Вдосконалення у майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних аналітичних, проєктувальних та інших інтелектуальних умінь; збагачення внутрішньої та зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження інтелектуальних навичок у орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях

5. Вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу

Основні поняття: навчання, учіння, научіння, освіта, розвиток, навчальна ситуація, дозрівання, диференціація, індивідуалізація, "рівень актуального розвитку", "зона найближчого розвитку", особистісно-діяльнісний підхід, психологічна одиниця процесу навчання, цілі навчання, розвивальний ефект навчання, "педагогічна технологія", класифікація педагогічних технологій, диференціація навчання, інновація, інноваційна діяльність в освіті.

Література: І. 1, 3, 4, 6, 8, 11, 13, 16, 19, 21

План

1. Навчання в системі соціального впливу та
2. Психологічна сутність процесу навчання;
3. Проблема зв'язку навчання та розвитку.
4. Диференціація і індивідуалізація навчання
5. Психологічні проблеми інноваційної діяльності в освіті.

Основний зміст

1. Поняття наочіння, учіння, навчальна діяльність, навчання.
  - 1.1 Види наочіння у людини:
    - 1.1.1 імпринтинг,
    - 1.1.2 умовно-рефлекторне,
    - 1.1.3 оперантне,
    - 1.1.4 вікарне,
    - 1.1.5 вербальне;
  - 1.2 Механізми навчання:
    - 1.2.1 формування асоціацій,
    - 1.2.2 повторення,
    - 1.2.3 розрізнення,
    - 1.2.4 узагальнення,
    - 1.2.5 інсайд
    - 1.2.6 творчість.
  - 1.3 Фактори, що визначають успішність навчання.
2. Психологічна сутність процесу навчання
  - 2.1 Навчання як "передача знань"
  - 2.2 Навчання як стимуляція та управління пізнавальною діяльністю
  - 2.3 Навчання як сумісна діяльність
3. Проблема зв'язку навчання та розвитку.
  - 3.1 Теорія Ж. Піаже стосовно співвідношення навчання та розвитку.
  - 3.2 Л.С.Виготський про співвідношення навчання та розвитку.
  - 3.3 "Рівень актуального розвитку" та "зона найближчого розвитку".
  - 3.4 Зв'язок навчання з розвитком і дозріванням особистості.
    - 3.4.1 Умови розвитку.
    - 3.4.2 Основні лінії психічного розвитку.
    - 3.4.3 Передумови та особливості психічного розвитку на різних вікових етапах
  - 3.5 Структура навчання.
  - 3.6 Психологічні проблеми навченості і шкільної успішності.
4. Індивідуалізація та диференціація навчання.
  - 4.1 Сучасний підхід до сутності індивідуалізації та диференціації навчання
  - 4.2 Навчальність та критерії розумового розвитку.
  - 4.3 Спеціалізація,
  - 4.4 Рівнева диференціація,
  - 4.5 Принцип "розведення рівнів"
5. Психологічні проблеми інноваційної діяльності в освіті.
  - 5.1 Поняття педагогічної інновації.
  - 5.2 Рівні та види інновацій.
  - 5.3 Організаційно-управлінські проблеми інноваційної діяльності в освіті.
  - 5.4 Етапи введення освітніх інновацій.
  - 5.5 Типологія ставлення педагогів до освітніх інновацій.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки.

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх з визначеннями, представленими у глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів.
2. Складіть тези відповіді на запитання про зв'язок навчання та розвитку.
3. Доведіть, що диференціація та індивідуалізація навчання – актуальні проблеми сучасної психології освіти
4. Запропонуйте засоби диференціації і індивідуалізації навчання на матеріалі вашої спеціальності.
5. Проаналізуйте переваги, ризики та проблеми впровадження "принципу розведення рівнів"
6. Проаналізуйте переваги, ризики та проблеми рівневої диференціації в навчально-виховному процесі
7. Проаналізуйте об'єктивні та суб'єктивні причини чому багато педагогів не схильні до інноваційної діяльності в освіті
(на дидактичну картку)

Тема 2.2 Психологічні основи педагогічних технологій.

(3 год)

Мета вивчення:

1. Введення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості у професійній діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу теоретичних понять: навчання, "педагогічна технологія", класифікація педагогічних технологій, принципи навчання за Л.В.Занковим; теорія розвивального навчання В.В.Давидова; теорія поетапного формування розумових дій; проблемне навчання гуманно та особистісно зорієнтовані технології; технології вільної освіти та природо-відповідні технології; інтерактивні методи навчання; програмоване навчання, інформаційні технології, проектне навчання контроль, оцінювання, оцінка, види оцінювання, інноваційна діяльність в освіті.

2. Формування достатньої бази практичних навичок та умінь для успішного рішення завдань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

4. Вдосконалення у майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних аналітичних, проектувальних та інших інтелектуальних умінь; збагачення внутрішньої та зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження інтелектуальних навичок у орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях

5. Вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу

Основні поняття: навчання, "педагогічна технологія", класифікація педагогічних технологій, "педагогічна технологія", класифікація педагогічних технологій, принципи навчання за Л.В.Занковим; теорія розвивального навчання В.В.Давидова; теорія поетапного формування розумових дій; проблемне навчання гуманно та особистісно зорієнтовані технології; технології вільної освіти та природо-відповідні технології; інтерактивні методи навчання; програмоване навчання, інформаційні технології, проектне навчання

Література: І. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21

План

1. Поняття педагогічної технології та проблема психологічних засад сучасних педагогічних технологій
2. Технології вдосконалювання навчального матеріалу та управління процесом навчання
3. Гуманно та особистісно зорієнтовані технології
4. Технології вільної освіти та природо-відповідні технології
5. Психолого-педагогічна сутність інтерактивних методів навчання
6. Програмоване навчання та інформаційні технології.
7. Проектне навчання
8. Взаємозв'язок та взаємне доповнення всіх методів організації навчання психології та необхідність їх комплексного використання.

Основний зміст

1. Поняття "педагогічна технологія" та проблема психологічних засад сучасних педагогічних технологій.
  - 1.1 Теоретичні основи сучасних педагогічних технологій.
  - 1.2 Базові психолого-педагогічні поняття педагогічної технології.
  - 1.3 Класифікація педагогічних технологій.
  - 1.4 Психологічні проблеми педагогічних інновацій.
2. Технології вдосконалювання навчального матеріалу та управління процесом навчання:
  - 2.1 Принципи навчання за Л.В.Занковим
    - а. Високий рівень складності
    - б. Швидкий темп просування
    - в. Індивідуалізація навчання
    - г. Підвищення ролі теоретичних знань
    - д. Усвідомленість процесу навчання
  - 2.2 Технологія розвивального навчання В.В.Давидова,
    - а. Поняття "змістове узагальнення"
    - б. Побудова навчання за дедуктивною схемою
    - в. Складності та переваги технології

- 2.3 Теорія поетапного формування розумових дій (П.Я.Гальперін, Н.Ф.Тализіна).
  - а. Теорія інтеріоризації
  - б. Поняття "Орієнтувальна основа дії" (ООД)
  - в. Типи ООД
- 2.4 Проблемне навчання
  - а. Психологічна сутність проблемної побудови навчально-виховного процесу.
  - б. Типологія навчальних проблемних ситуацій.
  - в. Шляхи створення та етапи вирішення проблемних ситуацій у навчально-виховному процесі з психології.
  - г. Рівні складності проблемного навчання в процесі навчання психології.
  - д. Ефективність використання проблемних методів у процесі навчання.
3. Гуманно та особистісно зорієнтовані технології
  - 3.1 Особистісно-зорієнтоване розвивальне навчання (І.С. Якіманська),
  - 3.2 Педагогіка співробітництва,
  - 3.3 Гуманно-особистісна технологія Ш.А.Амонашвілі,
  - 3.4 Викладання літератури як предмета, що формує людину (Є.М.Ільїн),
  - 3.5 Технологія вітагенної освіти (О.С.Белкін),
  - 3.6 Технології диференційованого та індивідуалізованого навчання,
  - 3.7 Технологія саморозвивального навчання (Г.К.Селевко).
4. Технології вільної освіти та природо-відповідні технології
  - 4.1 Технології фізичного виховання, зберігання та зміцнення здоров'я,
  - 4.2 Природо-відповідні технології навчання читанню, письму, математиці (О.М.Кушнір),
  - 4.3 Технології навчання обдарованих дітей, технологія вільної школи Саммерхіл,
  - 4.4 Вальдорфська педагогіка,
  - 4.5 Технологія саморозвитку (М.Монтесорі),
  - 4.6 Технології "Дальтон-план",
  - 4.7 "Школа-парк".
5. Психолого-педагогічна сутність інтерактивних методів навчання.
  - 5.1 Види інтерактивних методів: ігрові та тренінгові.
  - 5.2 Ігрові методи, їх сутність, особливості організації та ефективність.
  - 5.3 Види навчальних ігор:
    - а. ігри-драматизації,
    - б. рольові ігри,
    - в. ділові ігри.
    - г. Вимоги до підготовки та проведення ігрових методів у процесі навчання психології.
    - д. Елементи тренінгів як органічний компонент інтерактивних методів у навчально-виховному процесі.
  - 5.4 Вимоги до введення інтерактивних методів у процес навчання психології.

6. Інформаційні технології.

6.1 Сутність та психолого-педагогічна ефективність використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі.

6.2 Функції комп'ютера в процесі навчання.

6.3 Програмовані та інформаційно-комунікативні технології:

а. технологія програмованого навчання,

б. технології формування інформаційної культури,

в. технологія застосування засобів ІКТ в навчанні та керівництві школою,

г. технології комп'ютерного уроку,

д. технології використання Інтернету у навчально-виховному процесі,

е. технологія медіаосвіти та використання ЗМІ.

6.4 Можливості та обмеження використання комп'ютерних технологій у процесі навчання.

6.5 Реалізація ідей програмованого навчання в умовах сучасної комп'ютеризації освіти.

7. Проектне навчання

7.1 Позичії педагога і тих, хто навчається у проектному навчанні

7.2 Сутність методу проектів в навчанні

7.3 Види проектів

7.4 Етапи виконання навчального проекту

8. Взаємозв'язок та взаємне доповнення всіх методів організації навчання психології та необхідність їх комплексного використання.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки.

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх з визначеннями, представленими у глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів.
2. Складіть блок-схему питання про класифікацію педагогічних технологій
3. Наведіть та проаналізуйте конкретний приклад поєднання в навчальному процесі (бажано на матеріалі Вашої спеціальності) двох певних педагогічних технологій
4. Що б ви відповіли на твердження, що зараз існує занадто велика кількість різних педагогічних технологій?
5. Доведіть, що принципи Л.В.Занкова актуальні не лише для початкової школи.
6. Проаналізуйте проблеми і труднощі технології розвивального навчання В.В.Давидова.
7. Складіть блок-схему питання про психолого-педагогічну сутність інтерактивних методів навчання.
8. Наведіть та поясніть приклад конкретної навчальної проблемної ситуації на матеріалі вашої спеціальності
9. Що б ви відповіли на твердження, що технології вільної освіти та природо-відповідні технології обмежують керівну функцію педагога?

10. Проаналізуйте проблеми і труднощі інформаційно-комунікативних педагогічних технологій.
11. Розкрийте основну психологічну ідею гуманно та особистісно зорієнтованих педагогічних технологій.
12. Запропонуйте проблему/тему конкретного навчального проекту на матеріалі вашої спеціальності
13. Наведіть та поясніть приклад поєднання декількох педагогічних технологій в навчальному процесі з вашої спеціальності
(на дидактичну картку)

Тема 2.3 Психологія навчальної діяльності.

(2 год)

Мета вивчення:

1. Введення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості у професійній діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу теоретичних понять: учіння, наuczіння, навчальна діяльність, теорії учіння, діяльнісна теорія навчання, навчальна мотивація, навчальні дії, вміння навчатися самостійно, неуспішності в навчанні, "відносна неуспішність", самооцінювання,

2. Формування достатньої бази практичних навичок та умінь для успішного рішення завдань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

4. Вдосконалення у майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних, аналітичних, проектувальних та інших інтелектуальних умінь; збагачення внутрішньої та зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження інтелектуальних навичок у орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях

5. Вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу

Основні поняття: учіння, наuczіння, навчальна діяльність, теорії учіння, діяльнісна теорія навчання, навчальна мотивація, навчальні дії, вміння навчатися самостійно, неуспішності в навчанні, "відносна неуспішність", самооцінювання, контроль, оцінювання, оцінка, види оцінювання

Література: І. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21

План

1. Психологія навчальної діяльності.
2. Психологічні теорії учіння в контексті основних напрямів психології.
3. Учіння (навчальна діяльність) як діяльність:

4. Психологічні закономірності засвоєння знань.
5. Формування у школярів навичок та умінь.
6. Психологічна основа та педагогічні форми контролю та оцінювання
7. Психологічні причини неуспішності в навчанні та шляхи її подолання.

Основний зміст

1. Психологія навчальної діяльності. Сутність понять:
  - 1.1. "научіння",
  - 1.2. "навчання",
  - 1.3. учіння або "навчальна діяльність".
2. Психологічні теорії учіння в контексті основних напрямів психології.
  - 2.1. Асоціативно-рефлекторна теорія учіння.
    - а. Асоціація як одиниця аналізу процесу засвоєння.
    - б. Умови утворення асоціацій.
    - в. Загальна схема процесу навчання.
    - г. критика асоціативно-рефлекторної теорії.
  - 2.2. Бихевіористська теорія учіння:
    - а. біологізація законів учіння людини.
    - б. Аналіз процесу вчення за схемою "стимул-реакція".
    - в. Основні закони научіння, їх характеристика.
  - 2.3. Оперантна теорія научіння, її сутність.
    - а. принцип підкріплення як механізм управління процесом навчання.
    - б. Принципи управління по Б. Скіннер.
  - 2.4. Теорії навчання в гештальтпсихології.
  - 2.5. Когнітивні теорії научіння.
  - 2.6. Гуманістичні теорії научіння.
3. Учіння (навчальна діяльність) як діяльність:
  - 3.1. Цілі учіння та їх значущість;
    - а. Проблема цілей навчальної діяльності та їх особистісного прийняття учнями.
    - б. Види навчальної мотивації та проблема її розвитку.
  - 3.2. Мотиви учіння;
    - а. Проблеми навчальної мотивації.
    - б. Класифікації мотивів у педагогічній психології.
    - в. Види і рівні мотивів навчання.
    - г. Якості мотивів навчальної діяльності.
    - д. Форми прояву мотивів навчання.
    - е. мотив як необхідна умова прийняття навчального завдання і виконання адекватної їй діяльності.
    - ж. Загальні підходи до формування та корекції мотивації навчання.
    - з. Проблеми діагностики мотивації.
  - 3.3. Навчальні дії.
    - а. Види навчальних дій та їх формування в навчальному процесі.
    - б. Дії цілевстановлення
    - в. Орієнтувальні дії

- г. Виконавчі дії
- д. Оцінювальні дії
- е. Контролюючі дії
- ж. Взаємний зв'язок та взаємна обумовленість навчальних дій

3.4. Учіння як колективна діяльність.

3.5. Психологічна сутність та умови формування у школярів уміння навчатися самостійно.

4. Психологічні закономірності засвоєння знань.

4.1. Етапи та особливості засвоєння конкретних понять

4.2. етапи та особливості засвоєння абстрактних понять

4.3. проблема діагностики якості засвоєних знань

4.4. "рівні засвоєння" за В.П. Безпалько

а. "знання-впізнання"

б. "знання-копії"

в. "знання-вміння"

г. "знання-трансформації"

5. Формування у школярів навичок та умінь.

5.1. психологічна сутність навичок та умінь

5.2. Етапи формування навичок:

а. ознайомлювальний

б. аналітичний

в. синтетичний

г. автоматизації

6. Психологічна основа та педагогічні форми контролю та оцінювання.

6.1. Функції контролю й оцінювання навчальної роботи:

а. атестаційна,

б. діагностична,

в. орієнтувальна,

г. навчальна,

д. виховна,

е. розвивальна,

ж. стимулююча,

з. організуюча,

и. прогностична.

6.2. Принципи контролю й оцінювання навчальної роботи:

а. об'єктивність,

б. валідність,

в. надійність,

г. справедливість,

д. диференційованість,

е. системність,

ж. систематичність,

з. зв'язок з життям,

и. індивідуальний підхід,

- к. гласність,
- л. конфіденційність.
- м. Особливості принципів контролю й оцінювання в особистісно-орієнтованому навчанні.

6.3. Види оцінювання та їх ефективність:

- а. за об'єктом (індивідуальне, групове, фронтальне),
- б. за суб'єктом (персональне, експертне, комп'ютерне),
- в. за способом проведення (усне, письмове);
- г. за формою завдань (вільне, програмоване),
- д. за частотою проведення (одноразове, розподілене)
- е. за місцем у навчальному процесі (попередне, поточне, оперативне, тренувальне, проміжне, підсумкове);
- ж. за методами (традиційне, комплексне, нетрадиційне);
- з. за способом оцінювання (нормативне, порівняльне, особистісне).
- и. Специфічний прийом оцінювання на основі розподілення результатів ("оцінювання на кривій").

6.4. Психолого-педагогічний потенціал різних видів оцінювання.

7. Психологічні причини неуспішності в навчанні та шляхи її подолання.

7.1. Типологія невстигаючих учнів:

- а. "Педагогічна занедбаність"
- б. Порушення навчальності

7.2. Проблема "відносної неуспішності".

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки.

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх з визначеннями, представленими у глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів.
2. Складіть тези відповіді на запитання про структуру навчальної діяльності.
3. Розкрийте психологічну сутність та умови уміння навчатися самостійно.
4. Поясніть можливі причини виникнення в учнів життєвих понять в процесі навчання на матеріалі вашої спеціальності.
5. Доведіть взаємний зв'язок та взаємну обумовленість навчальних дій.
6. Наведіть та поясніть приклад змін, що відбуваються з дією на етапі автоматизації при формуванні навички.
7. Поясніть сутність принципів об'єктивності та індивідуального підходу у контролі та оцінюванні.
8. Наведіть та поясніть приклад реалізації принципу справедливості оцінювання на матеріалі вашої спеціальності.
9. Запропонуйте на матеріалі вашої спеціальності завдання, яке б стимулювало перехід від зовнішнього оцінювання вчителем до самооцінювання учнями.
10. Що б ви відповіли на твердження, що "відносна неуспішність" учнів це результат недостатнього професіоналізму педагога?

(на дидактичну картку)

Тема 2.4 Психологія виховання, самовиховання, та перевиховання (2 год)

Мета вивчення:

1. Введення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості у професійній діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу теоретичних понять: виховання, психічне зараження, наслідування, емпатія, ідентифікація, рефлексія, саморегуляція мотивації, внутрішній локус контролю, риси особистості, потреби, мотиви, самовиховання, самоактуалізація, виховання, стійкість моральних якостей особистості, вихованість, критерії вихованості, перевиховання

2. Формування достатньої бази практичних навичок та умінь для успішного рішення завдань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

4. Вдосконалення у майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних аналітичних, проєктувальних та інших інтелектуальних умінь; збагачення внутрішньої та зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження інтелектуальних навичок у орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях

5. Вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу

Основні поняття. Виховання, психічне зараження, наслідування, емпатія, ідентифікація, рефлексія, саморегуляція мотивації, внутрішній локус контролю, риси особистості, потреби, мотиви, самовиховання, самоактуалізація, виховання, стійкість моральних якостей особистості, вихованість, критерії вихованості, перевиховання

Література: І. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21

План

1. Процес виховання як психологічна проблема.
2. Психологічні механізми виховання дитини.
3. Основні концепції та моделі виховання в сім'ї.
4. Психологічна культура освітнього середовища та виховання.
5. Соціальні стереотипи та їх вплив на виховання психічних властивостей.
6. Психологічні проблеми самовиховання.
7. Виховання та перевиховання "важких" дітей.

Основний зміст

1. Процес виховання як психологічна проблема.
  - 1.1. Проблема соціального запиту та мети виховання.
  - 1.1. Закономірності та принципи виховання.
  - 1.1. Методи виховання.
  - 1.1. Психологічні механізми функціонування різних стилів виховання.
  - 1.1. Виховання дитини на різних етапах розвитку суспільства.
2. Психологічні механізми виховання дитини.
  - 2.1. Фактори та напрямки виховання.
  - 2.1. Психологічні основи підвищення ефективності виховного процесу.
  - 2.1. Організація провідної діяльності як засіб виховання.
    - а. Завдання виховання у різних вікових періодах.
    - б. Психологічна характеристика основних засобів виховання у різних вікових періодах.
    - в. Дитячий колектив та його виховні можливості.
3. Основні концепції та моделі виховання в сім'ї.
  - 3.1. Типологія сучасних сімей.
  - 3.1. Порухення сімейного виховання.
  - 3.1. Стиль сімейного виховання та його вплив на розвиток дитини.
  - 3.1. Стили сімейного виховання на різних вікових етапах розвитку дитини.
    - а. Стиль сімейного виховання дитини-дошкільника.
    - б. Стили сімейного виховання дитини молодшого шкільного віку.
    - в. Стиль сімейного виховання підлітка.
    - г. Стиль сімейного виховання юнацтва
4. Психологічна культура освітнього середовища та виховання.
  - 4.1. Основні психологічно орієнтовані моделі шкільного виховання. Виховне середовище школи.
  - 4.1. Роль психологічної служби освіти в гуманізації педагогічного процесу і формування психологічної культури школи.
  - 4.1. Взаємодія вчителів і психолога як умова ефективної реалізації психологічної культури освітнього середовища школи.
5. Соціальні стереотипи та їх вплив на виховання психічних властивостей.
  - 5.1. Загальне поняття соціального стереотипу.
  - 5.1. Культура як фактор формування соціальних стереотипів.
  - 5.1. Етнос і формування соціальних стереотипів.
  - 5.1. Соціальний простір особистості як фактор формування стереотипів.
6. Психологічні проблеми самовиховання.
  - 6.1. Співвідношення навчання, виховання і самовиховання.
  - 6.1. Самовиховання – вища форма самоуправління особистості.
  - 6.1. Проблема педагогічного управління самовихованням і її психологічний сенс.
  - 6.1. Готовність особистості до процесу самовиховання:
    - а. особистісна установка на моральне самовиховання;
    - б. розвиваюче середовище, що стимулює до активного етичного самовиховання;

- в. педагогічна підтримка і керівництво педагога в моральному самовихованні;
- г. самостійна активна діяльність школярів по реалізації потреби в моральному самовихованні.

6.1. Етапи формування навичок самовиховання:

- а. Прийняття рішення.
- б. Самопізнання.
- в. Вибір засобів, складання плану.
- г. Реалізація планів.

6.1. Змістовно-функціональні особливості рівнів прояви самовиховання школярів:

- а. усвідомлення свого способу життя,
- б. осмислення значущості цієї діяльності, яка вимагає самовиховання;
- в. оволодіння практичними навичками самостійної роботи;
- г. складання програми самовиховання;
- д. організація самовиховання в обраній діяльності;
- е. включення самовиховання в цілісний процес формування особистості.

6.1. Умови організації процесу самовиховання школярів:

- а. реалізація міжпредметних зв'язків у процесі виховання і навчання школярів;
- б. цілісний підхід до підготовки дитини до самовиховання на основі моделювання;
- в. теорія, методика і початковий досвід реалізації завдань самовиховання;
- г. формування умінь педагогічної діагностики;
- д. педагогізація процесу самовиховання.

6.1. Мотивація та засоби самовиховання.

7. Виховання та перевиховання "важких" дітей.

7.1. Відносність поняття "важка дитина".

7.1. Об'єктивні та суб'єктивні причини важковиховуваності.

7.1. Зв'язок проблем виховання з кризовими явищами в розвитку.

7.1. Загальна характеристика девіантної поведінки.

7.1. Поняття про "важковиховуваність", її чинники та прояви.

7.1. Основні чинники та прояви відхилень у формуванні особистості.

7.1. Психологічні проблеми психокорекційної роботи

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки.

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх з визначеннями, представленими у глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів.
2. Складіть тези відповіді на запитання про психологічні механізми виховання дитини

3. Складіть блок-схему питання про основні концепції та моделі виховання в сім'ї
4. Що б ви відповіли на твердження, що важковиховуваність має виключно біологічне походження?
5. Проаналізуйте проблеми і труднощі колекційної роботи вчителя в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.
6. Розкрийте основну психологічну ідею самовиховання.
7. Поясніть етапи формування навичок самовиховання
8. Доведіть, що психологічна культура освітнього середовища є суттєвою умовою ефективного вирішення виховних завдань.
9. Наведіть та поясніть приклад того що навчальний процес з вашої спеціальності має значний виховний потенціал.
10. Запропонуйте засоби активізації самовиховання учнів на матеріалі вашої спеціальності.

([на дидактичну картку](#))

Розділ III Психологія навчально-виховної роботи з студентами

Тема 3.1 Студентство як соціально-вікова група

(1 год)

Мета вивчення:

1. Введення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості у професійній діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу теоретичних понять: пізня юність, початок епохи дорослості, вікова стратиграфія, типу культур (М.Мід, І.С.Кон): постфігуративна, конфігуративне, префігуративна, освітній простір ВНЗ, навчально-професійна діяльність, особливості мети та мотивів навчально-професійної діяльності, «Я-концепція» майбутнього фахівця, самоосвіта та самовиховання студента, готовність до професійної діяльності випускника ВНЗ, шляхи формування студентського колективу, психологічні засади студентського самоврядування

2. Формування достатньої бази практичних навичок та умінь для успішного рішення завдань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

4. Вдосконалення у майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних, аналітичних, проектувальних та інших інтелектуальних умінь; збагачення внутрішньої та зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження інтелектуальних навичок у орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях

5. Вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу

Основні поняття: пізня юність, початок епохи дорослості, вікова стратиграфія, типу культур (М.Мід, І.С.Кон): постфігуративна, конфігуративне, префігуративна, освітній простір ЗВО, навчально-професійна діяльність, особливості мети та мотивів навчально-професійної діяльності, "Я-концепція" майбутнього фахівця, самоосвіта та самовиховання студента, готовність до професійної діяльності випускника ЗВО, шляхи формування студентського колективу, психологічні засади студентського самоврядування

Література: І. 4, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 22

План

1. Теоретичні підходи до вікової періодизації
2. Загальні психологічні особливості юнацького віку
3. Специфічні психологічні особливості юнацтва, що навчається у вищій школі.

4. Спілкування студентства з однолітками
5. Спілкування студентства з старшими.
6. Проблема адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ
7. Врахування психологічних особливостей юнацького віку при роботі зі студентами.

Основний зміст

1. Теоретичні підходи до вікової періодизації
  - 1.1 Принцип історизму (Л.С Виготський)
  - 1.2 Принцип діяльнісного підходу (О.М.Леонт'єв).
2. Загальні психологічні особливості юнацького віку
  - 2.1 Соціальна ситуація розвитку – початок дорослості
  - 2.2 Провідна діяльність
3. Специфічні психологічні особливості юнацтва, що навчається у вищій школі.
  - 3.1 Особливості соціальної ситуації розвитку у освітньому просторі ВНЗ
  - 3.2 Навчально-професійна діяльність як провідна для студентства
4. Спілкування студентства з однолітками
  - 4.1 Приятельство та дружба
  - 4.2 Симпатія, закоханість, кохання
  - 4.3 Проблеми студентського шлюбу та сім'ї
5. Спілкування студентства з старшими.
  - 5.1 Спілкування з батьками – завершення автономізації або продовження підліткової кризи
  - 5.2 Складності спілкування з викладачами
6. Проблема адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ
  - 6.1 Біофізіологічна адаптація
  - 6.2 Психологічна адаптація
  - 6.3 Соціально-психологічна адаптація
7. Врахування психологічних особливостей юнацького віку при роботі зі студентами.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки.

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх з визначеннями, представленими у глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів.
2. Складіть блок-схему питання про сутність вікового періоду в концепції вітчизняної психології.
3. Які переваги та складності в навчальному процесі сучасної вищої школи пов'язані з префігуративним типом культури, у якій ми живемо?
4. Поясніть чому юнацький період розділять на два підперіоди та відносять до епохи дорослості.
5. Що б ви відповіли на твердження, що навчально-професійна діяльність не завжди є провідною у сучасних студентів?
6. Проаналізуйте найбільш характерні проблеми першокурсників.

7. З якими проявами дезадаптованості першокурсників зустрічалися ви особисто та спостерігали у своїх товаришів? Як їх долали?
8. Проаналізуйте типологію студентської особистості за Ф.Райсом з точки зору її представленості у сучасних вітчизняних ЗВО.
9. Які проблеми у спілкуванні с однолітками ви спостерігали у своєму студентському досвіді? Як їх вирішували?

[\(на дидактичну картку\)](#)

Тема 3.2 Психологічна специфіка навчально-виховного процесу у ВНЗ (1 год)

Мета вивчення:

1. Введення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості у професійній діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу теоретичних понять: навчально-професійна діяльність, управління в системі освіти, професійні мотиви навчання, творчий потенціал студентів, вміння вчитися самостійно, вимоги до самостійної роботи студентів, критерії ефективності учіння, причини та види неуспішності студентів, виховання студентської молоді, критерії моральної вихованості людини, педагогічне спілкування, виховна позиція викладача, діалогічне спілкування.

2. Формування достатньої бази практичних навичок та умінь для успішного рішення завдань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

4. Вдосконалення у майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних аналітичних, проектувальних та інших інтелектуальних умінь; збагачення внутрішньої та зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження інтелектуальних навичок у орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях

5. Вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу

Основні поняття: навчально-професійна діяльність, управління в системі освіти, професійні мотиви навчання, творчий потенціал студентів, вміння вчитися самостійно, вимоги до самостійної роботи студентів, критерії ефективності учіння, причини та види неуспішності студентів, виховання студентської молоді, критерії моральної вихованості людини, педагогічне спілкування, виховна позиція викладача, діалогічне спілкування.

Література: І. 3, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 16, 19

План

1. Загальна характеристика навчального процесу у ВНЗ
2. Студент як суб'єкт навчально-професійної діяльності.
3. Єдність процесів навчання, розвитку та виховання у ВНЗ.
4. Становлення моральної свідомості студента
5. Роль педагогічного спілкування в вихованні майбутнього фахівця.

Основний зміст

1. Загальна характеристика навчального процесу у ВНЗ
  - 1.1 Поняття про управління в системі освіти
  - 1.2 Опосередковане та пряме управління, їх особливості.
  - 1.3 Навчально-професійна діяльність як об'єкт управління
  - 1.4 Управління професійною рефлексією.
2. Студент як суб'єкт навчально-професійної діяльності.
  - 2.1 Мотиваційна спрямованість учіння студента.
  - 2.2 Формування професійних мотивів навчання.
  - 2.3 Власна пізнавальна активність студента
  - 2.4 Розвиток творчого потенціалу студентів під час навчання.
  - 2.5 Критерії ефективності учіння.
3. Єдність процесів навчання, розвитку та виховання у ВНЗ.
  - 3.1 Сучасні вимоги до особистості фахівця з вищою освітою
  - 3.2 Мета та зміст виховання студентської молоді.
  - 3.3 Психологічні механізми формування якостей особистості та відповідні функції виховання.
  - 3.4 Психолого-педагогічна характеристика основних напрямів реалізації функцій виховання у вищому навчальному закладі.
4. Становлення моральної свідомості студента
  - 4.1 Етапи становлення моральної свідомості особистості.
  - 4.2 Критерії моральної вихованості людини.
  - 4.3 Соціально-психологічні чинники і психологічні механізми формування національної самосвідомості студентів.
5. Роль педагогічного спілкування в вихованні майбутнього фахівця.
  - 5.1 Виховна позиція викладача в педагогічній комунікативній взаємодії:
    - а. Розуміння студента
    - б. визнання студента
    - в. прийняття студента.
  - 5.2 Активне рефлексивне слухання
  - 5.3 «Я-повідомлення» у комунікативній взаємодії.
  - 5.4 Діалогічне спілкування, його характеристика.
  - 5.5 Демократизація педагогічного спілкування у ВНЗ як дієвий чинник виховання сучасного студентства.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки.

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх з визначеннями, представленими у глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів.

2. Складіть блок-схему питання про значущість формування у студентів позиції активного суб'єкту власної навчально-професійної діяльності.
  3. Які мотиви навчальної діяльності є найбільш поширеними, на ваш погляд, серед сучасного студентства? Що б ви запропонували для їх покращення?
  4. Що б ви відповіли на твердження, що студенти це вже дорослі та свідомі люди і говорити про їхнє виховання недоречно? Доведіть свою точку зору.
  5. Проаналізуйте значення педагогічного спілкування у навчально-виховному процесі сучасного ЗВО.
  6. Доведіть, що успішність навчання студентів значною мірою залежить від мотивації вступу до ЗВО.
  7. Наведіть та поясніть приклад єдності процесів навчання, розвитку та виховання у ЗВО
  8. Складіть тези відповіді на запитання про роль педагогічного спілкування в вихованні майбутнього фахівця.
  9. Розкрийте основні причини конфліктів у спілкуванні студентів з викладачами.
  10. Запропонуйте конкретні заходи, що спрямовані на згуртування студентської групи та формування в ній навчально-професійної діяльності як колективної.
- [\(на дидактичну картку\)](#)

Розділ IV Психологія діяльності та особистості педагога

Тема 4.1 Психологія педагогічної діяльності.

(1 год)

Мета вивчення:

1. Введення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості у професійній діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу теоретичних понять: професійна педагогічна діяльність, структура педагогічної діяльності, педагогічне спілкування, "педагогічна дистанція", перцептивні "бар'єри", суб'єктивізми вчителів, ефективне спілкування
2. Формування достатньої бази практичних навичок та умінь для успішного рішення завдань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.
3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.
4. Вдосконалення у майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних аналітичних, проектувальних та інших інтелектуальних умінь; збагачення внутрішньої та зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження

інтелектуальних навичок у орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях

5. Вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу

Основні поняття: професійна педагогічна діяльність, структура педагогічної діяльності, педагогічне спілкування, "педагогічна дистанція", перцептивні "бар'єри", суб'єктивізми вчителів, ефективне спілкування

Література: І. 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 19

План

1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.
2. Об'єктивні характеристики професійної педагогічної діяльності.
3. Основи самоосвітньої роботи вчителів.
4. Значущість педагогічного спілкування в навчально-виховному процесі.
5. Педагогічний колектив як умова ефективності праці вчителя.

Основний зміст

1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.
  - 1.1 Структура педагогічної діяльності. Компоненти:
    - а. Конструктивний,
    - б. Організаційний,
    - в. Комунікативний
  - 1.2 Взаємозв'язок та взаємозалежність компонентів педагогічної діяльності
2. Об'єктивні характеристики професійної педагогічної діяльності.
  - 2.1 Вимоги до професійної компетентності педагога.
  - 2.2 Педагогічна культура особистості педагога.
  - 2.3 Спрямованість особистості вчителя як суб'єкта професійної діяльності.
  - 2.4 Професійна позиція педагога.
  - 2.5 Професійна компетентність педагога.
  - 2.6 Зміст теоретичної готовності педагога.
  - 2.7 Практична готовність педагога до професійної діяльності
3. Основи самоосвітньої роботи вчителів.
  - 3.1 Професійне самовиховання вчителя.
  - 3.2 Педагогічна майстерність як вершина професійного становлення педагога.
4. Значущість педагогічного спілкування в навчально-виховному процесі.
  - 4.1 Комунікативна сторона педагогічного спілкування. Мова вчителя.
  - 4.2 Взаємодія вчителя з учнями.
    - а. Проблеми "педагогічної дистанції" та "педагогічного такту".
    - б. Конфлікт у педагогічному спілкуванні.
  - 4.3 Розуміння вчителем учнів.
    - а. Перцептивні "бар'єри" та їх подолання.
    - б. Психологічне походження та прояви суб'єктивізмів вчителів;
    - в. Розвиток педагогічної спостережливості вчителів.

- 4.4 Розвиток та вдосконалення характеристик ефективного спілкування вчителя з учнями.
5. Педагогічний колектив як умова ефективності праці вчителя.
- 5.1 Проблема лідерства та авторитету у педагогічному колективі
- 5.2 Міжособисті стосунки у педагогічному колективі
- 5.3 Психологічний клімат у педагогічному колективі
- 5.4 Єдність психолого-педагогічних позицій педагогічного колективу.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки.

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх з визначеннями, представленими у глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів
2. Складіть тези відповіді на запитання про значущість педагогічного спілкування в навчально-виховному процесі
3. Що б ви відповіли на твердження, що педагогічні здібності є виключно набутими та не пов'язані з природними особливостями людини?
4. Проаналізуйте проблеми і труднощі перцептивної сторони педагогічного спілкування.
5. Які, на ваш погляд, найбільш поширені причини конфліктів студентів з викладачами? Як можна уникнути таких конфліктів?
6. Чи згодні ви з визначенням педагогічного такту як "почуття міри у виконанні своїх ролей"? Відповідь обґрунтуйте.
7. Наведіть та проаналізуйте приклад прояву суб'єктивізму педагога. Запропонуйте засоби його недопущення та подолання
8. Наведіть та поясніть приклад взаємозв'язку та взаємозалежності компонентів педагогічної діяльності
9. Чи згодні ви з твердженням що психологічний клімат педагогічного колективу не створює суттєвого впливу на навчальний процес тому що являє собою феномен тільки міжособистісного спілкування вчителів? Доведіть свою думку.

([на дидактичну картку](#))

Тема 4.2 Психологія особистості педагога та педагогічного колективу (1 год)

Мета вивчення:

1. Введення, обґрунтування, аналіз змісту та значущості у професійній діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу теоретичних понять: професіограма педагога, особистість вчителя, педагогічні здібності, типологія педагогів, педагогічний колектив, професійна деформація особистості педагога.
2. Формування достатньої бази практичних навичок та умінь для успішного рішення завдань організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.
3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у

загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

4. Вдосконалення у майбутніх фахівців перцептивних, мнемічних аналітичних, проектувальних та інших інтелектуальних умінь; збагачення внутрішньої та зовнішньої позитивної навчальної мотивації, ствердження інтелектуальних навичок у орієнтувальних, виконавчих, контролюючих та оцінювальних навчальних діях

5. Вироблення професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя загальноосвітнього навчального закладу та викладача вищого навчального закладу

Основні поняття: професіограма педагога, інтегральна, загальні та професійні компетенції педагога, особистість вчителя, педагогічні здібності, типологія педагогів, педагогічний колектив, професійна деформація особистості педагога.

Література: І. 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 19

План

1. Вимоги суспільства і соціальні очікування по відношенню до особистості і діяльності педагога.
2. Професіограма педагога.
3. Педагогічні здібності.
4. Психологія педагогічного колективу.
5. Поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру.
6. Поняття про професійну деформацію особистості.

Основний зміст

1. Вимоги суспільства і соціальні очікування по відношенню до особистості і діяльності педагога.
  - 1.1 Професійно-значущі якості вчителя, вихователя.
  - 1.2 Індивідуально-типологічні особливості вчителя, вихователя і їх значення в професійній діяльності.
  - 1.3 Психологічні вимоги до особистості педагога.
2. Професіограма педагога.
  - 2.1 Структурно-ієрархічна модель особистості вчителя.
  - 2.2 Характеристика основних функцій і педагогічних умінь.
  - 2.3 Психологічні вимоги до особистості педагога.
  - 2.4 Стилi педагогічного спілкування та педагогічної діяльності.
  - 2.5 Типологія особистості педагогів за:
    - а. В.М.Сорока-Росинський,
    - б. Е.Г.Костяшкін,
    - в. М.Тален,
    - г. Є.І.Рогов,
    - д. М.Г.Бобкова,
    - е. І.Б.Назарова,
    - ж. А.В.Юревіч,
    - з. Л.М.Мітіна,

и. І.В.Вачков.

3. Педагогічні здібності.

3.1 Сутність та структура педагогічних здібностей

3.2 Особливості формування Я-концепції педагога.

3.3 Професійний розвиток.

3.4 Психологічні проблеми саморозвитку та самовдосконалення педагогів.

4. Психологія педагогічного колективу.

4.1 Поняття про педагогічний колектив,

а. соціально-психологічна структура педагогічного колективу.

б. Соціально-психологічний клімат педагогічного колективу

в. Психологія «педагогічної команди».

г. Стилi керівництва педагогічним колективом.

д. Спрацьовування і психологічна сумісність членів педагогічного колективу.

4.2 Проблема рівня розвитку педагогічного колективу як групи

5. Поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру.

5.1 Об'єктивні та суб'єктивні показники педагогічної майстерності вчителя

5.2 Психологічні аспекти виявлення, вивчення, узагальнення провідного педагогічного досвіду.

6. Поняття про професійну деформацію особистості.

6.1 Прояви професійної деформації педагога.

6.2 Явище емоційного вигорання у педагогічній діяльності:

а. сутність,

б. фази,

в. засоби подолання.

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки.

1. Дайте визначення основних понять теми та порівняйте їх з визначеннями, представленими у глосарії, енциклопедії або словнику психологічних термінів
2. Складіть тези відповіді на запитання про психологічні вимоги до особистості педагога
3. Запропонуйте основні засоби самоосвітньої роботи вчителів вашої спеціальності.
4. Що б ви відповіли на твердження, що педагоги із значним стажем роботи невпинно відстають від особливостей та вимог сучасного життя?
5. Поясніть чому існує декілька типологій особистості педагогів.
6. Доведіть, що особистісні якості педагога є його професійними якостями.
7. Запропонуйте шляхи та засоби попередження та подолання професійного вигорання педагогів вашої спеціальності.

(на дидактичну картку)

Рекомендована література

І. Базова:

1. Бех І. Д. Принципи сучасної освіти / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4 (49). – С. 5–27.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. / І. Д. Бех - К.: Либідь, 2003. - 280 с.
3. Бочелюк В. Й. Педагогічна психологія : навч. посіб. / В. Й. Бочелюк. К. : ЦУЛ, 2006. – 248 с.
4. Вікова та педагогічна психологія / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001.– 416 с.
5. Власова О. І. Педагогічна психологія / О. І. Власова. - К. : Либідь, 2005. – 400 с.
6. Дубровина И.В. Возрастная и педагогическая психология. Хрестоматия. / И.В.Дубровина, А.М. Прихожан – М. : Академия, 2003. - 368 с.
7. Дьяченко М.И. Психология высшей школы. / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович – Минск Харвест, 2006, – 416 с.
8. Ильин Е. П. Психология для педагогов / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2012. – 640 с.
9. Край Г. Психология развития. / Г.Крайг – СПб. Питер, 2000 – 992 с.
10. Мороз О.Г. Викладач вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки (навчальний посібник) / О.Г.Мороз, О.С.Падалка, В.І. Юрченко; за заг. ред. академіка О.Г. Мороза. - К.: НПУ, 2006. – 208 с.
11. Немов Р.С. Психология. Книга 2: Психология образования. / Р.С.Немов – М.: ВЛАДОС, 2001. – 608 с
12. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров ; под ред. Е. С. Полат. – М. : Академия, 2002. – 272 с.
13. Подоляк Л. Основи педагогічної психології: Навчальний посібник. / Л.Подоляк, О.Главник – К. : Главник. 2006. – 112 с
14. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи. / Л.Г.Подоляк, В.І. Юрченко К., – ТОВ "Філ-студія", 2006 – 320 с.
15. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи.: Практикум. / / Л.Г.Подоляк, В.І. Юрченко – К.: Каравела, 2008. – 336 с.
16. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія : Навчальний посібник / В.М. Поліщук. – Суми: Університетська книга, 2007. – 330 с.
17. Реан А. А. Социальная педагогическая психология / А. А.Реан, Я. Л. Коломинский – СПб.: «Питер», 2000. – 416 с:
18. Рогов Е. И. Учитель как объект психологического исследования: пособ. для школьных психологов по работе с учителем и педагогическим коллективом / Е. И. Рогов. – М. : ВЛАДОС, 1998. – 496 с.
19. Савчин М. В. Педагогічна психологія / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 424 с.

20. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с. – Т. 2. – 816 с.
21. Скрипченко, О. В. Психолого-педагогічні основи навчання : Навч. посіб. для викладачів психології і педагогіки, аспірантів, студентів пед. навч. закл. та курсантів військ. училищ / О. В. Скрипченко, О. С. Падалка, Л. О. Скрипченко ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. - К. : Укр. Центр духовної культури, 2005. – 710 с.
22. Хазратова Н.В. Включення студента до соціально-психологічного простору ВНЗ: типи особистісних проблем та консультативна робота з студентами / Н.В. Хазратова // Практична психологія та соціальна робота – 2000, №2 с. 5-8

II. Допоміжна:

23. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки учеников. / Ш.А. Амонашвили – М.: Педагог., 1984. – 296 с.
24. Бадмаев Б. Ц. Психология в работе учителя : в 2 кн. / Б. Ц. Бадмаев. – М. : Гуманит. издат центр ВЛАДОС, 2000. - Кн. 1. Практическое пособие по теории развития, обучения и воспитания. – 240 с.; Кн. 2. Психологический практикум для учителя: развитие, обучение, воспитание. – 160 с.
25. Баранов А.А. Стресс-толерантность педагога. Теория и практика. – М.-Ижевск, 2002. – 132 с.
26. Бернс Р. Развитие Я – концепции и воспитание. / Р. Бернс – М.: Прогресс, 1986. – 422 с.
27. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання - нова освітня філософія / І.Д. Бех // Педагогіка толерантності. – 2001. - № 1. – С.16-19.
28. Бех І.Д. Спілкування як загальна психологічна основа виховання особистості / І.Д. Бех // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах: Зб. наук. праць. – К.: Пед. думка, 2000.- С.10-18.
29. Болтівець С. І. Педагогічна психогігієна: теорія та методика [Електронний ресурс] / С. І. Болтівець. – К. : Редакція “Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України”, 2000. – 302 с. – Режим доступу : <http://uaed.narod.ru/BSIPedagogichnapsyhogigiena.htm>.
30. Бордовская Н.В. Диалектика педагогического исследования. - СПб.: Изд-во РХГИ, 2001. – 512 с
31. Буянов М.И. Ребенок из неблагополучной семьи. / М.И. Буянов - М.: Просвещение 1988. – 149 с.
32. Возрастная и педагогическая психология (Под ред. Гамезо М.В.) – М.: Просвещение, 1984. – 256 с.
33. Возрастная психология: личность от молодости до старости / М. В. Гамезо, В. С. Герасимова, Г. Г. Горлова, Л. М. Орлова. – М. : Педагогическое общество России, 1999. – 272 с.
34. Выготский Л.С. История развития высших психических функций / Л.С. Выготский Собр. соч. Т.3. – М.: 1983.

35. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский // Психология: классические труды. М., 1996.
36. Давыдов В.В. Проблема развивающего обучения. / В.В. Давыдов – М.: Педагогика 1986. – 240 с.
37. Дьяченко М. И. Психология высшей школы. / М. И Дьяченко. Л. А. Кандыбович. – Минск : Харвест, 2006. – 416 с.
38. Зарецкая И.И. Профессиональная культура педагога: Учебное пособие. - 2-е изд., перераб., доп. - / И. И. Зарецкая. – М. : Арманов-центр, 2012. – 160 с.
39. Зеер Э. Ф. Психология профессионального образования : учеб. для студ. высш. учеб. завед. / Э. Ф. Зеер. – М. : Academia, 2009. – 240 с.
40. Иванова Е. О. Теория обучения в информационном обществе / Е. О. Иванова, И. М. Осмоловская. – М. : Просвещение, 2011. – 190 с.
41. Клаус Г. Введение в дифференциальную психологию учения. / Г. Клаус - М. : Педагогика 1987. – 176 с.
42. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МО-ДЭК», 1996 – 400 с.
43. Коломинский Я.Л., Диагностика педагогического взаимодействия. / Я.Л. Коломинский, Е.А. Панько - Минск, : Нац. ин-т образования, 1993. – 79 с.
44. Кон И.С. В поисках себя: личность и её самосознание. / И.С. Кон – М.: Политиздат, 1984. – 335 с.
45. Костюк Г.С. Навчально виховний процес і психологічний розвиток особистості. / Г.С.Костюк – К.: Рад. школа, 1989. – 608 с.
46. Леонтьев А.Н. Избранные психологические труды. В 2-х томах. М.: Педагогика, 1983.
47. Лефрансуа Ги Психология для учителя. Прикладная педагогическая психология. – СПб, Прайм-еврознак, 2003, - 416 с.
48. Лефрансуа Ги. Психология для учителя. Прикладная педагогическая психология / Лефрансуа Ги. – СПб. : Прайм-еврознак, 2003. – 416 с.
49. Маркова А. К. Психология труда учителя / А. К. Маркова – М. : Просвещение, 1993. – 420 с.
50. Машбиц Е.И. Психологические основы управления учебной деятельностью. / Е.И. Машбиц – Киев : Вища школа, 1987. – 224 с.
51. Митина Л. М. Учитель как личность и профессионал / Л. М. Митина. – М. : Дело, 1994. – 215 с.
52. Немов Р. С. Психология: в 3-х кн. Кн. 2. Психология образования / Р. С. Немов. – М. : ВЛАДОС, – 1997. – 608 с.
53. Обухова Л.Ф. Концепция Ж. Пиаже: за и против. / Л.Ф. Обухова - М.: Изд. МГУ, 1981, – 191 с.
54. Обучение и развитие. (Под ред. Л.В. Занкова). – М.: Педагогика, 1975.
55. Оржеховська В.М. Дитяча бездоглядність та безпритульність: історія, проблеми, пошуки: Навчальний посібник. / В.М. Оржеховська, В.Є Виноградова-Бондаренко. – К. : ЗАТ "ЕКСІМСЕРВІС", 2004. – 177 с.

56. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование. / С.И. Подмазин – Запорожье: Просвіта, 2000. – 250 с.
57. Подоляк Л. Г. Основы педагогической психологии: навч. посіб. / Л.Г. Подоляк, О. Главник. – К.: Главник, 2006. – 112 с.
58. Подоляк Л. Г. Психология вищої школи / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: ТОВ "Філ-студія", 2006. – 320 с.
59. Практическая психология образования / под ред. И. В. Дубровиной. – СПб.: Питер, 2006. – 592 с.
60. Психология человека от рождения до смерти / под ред. А. А. Реана. – М.: АСТ, 2015. – 656 с.
61. Психолого-педагогические аспекты учебного процесса в школе (Под ред. С.Д. Максименко). – К.: Рад школа, 176с.
62. Раттер М. Помощь трудным детям: Пер. с англ. / Общ. ред. А. С. Спиваковской; – М.: Прогресс, 1987. – 424 с
63. Реан А. А. Психология познания педагогом личности учащихся / А. А. Реан. – М.: Высшая школа, 1990. – 180 с.
64. Семиченко В. А. Психология педагогической діяльності: навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. / В. А. Семиченко. – К.: Вища школа, 2004. – 336 с.
65. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. / Л.Д. Столяренко Ростов н/Д: "Феникс", 2000. -544 с.
66. Сухомлинська О.В. Про стан теорії і практики виховання в освітньому просторі України // Шлях освіти. - 1998. - № 3. - С. 2-5.
67. Талызина Н.Ф. Педагогическая психология. / Н.Ф. Талызина М.: Издательский центр «Академия», 1998. - 288 с
68. Туріщева, Л. В. Професійний розвиток педагога: психологічний аспект / Л. В. Туріщева. - Х.: Вид. група "Основа", 2006. - 141 с. -
69. Фридман Л. М. Психологическая наука – учителю / Л. М. Фридман, К. Н. Волков. – М.: Просвещение, 1985. – 224 с.
70. Фридман Л. М. Психологический справочник учителя / Л. М. Фридман, И. Ю. Кулагина. – М.: Совершенство, 1998. – 432 с.
71. Талызина Н.Ф. Практикум по педагогической психологии. - М.: Академия, 2002. – 192 с.
72. Хон Р.Л. Педагогическая психология: принципы обучения: учеб. пособие. – 2-е изд.. – М.: Академический Проект, 2005. – 736 с.

[\(на дидактичну картку\)](#)

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка**

Кафедра психології

**Інструктивно-методичні матеріали
до практичних занять**

з дисципліни: «**Психологія освіти**»
(на дидактичну картку)

для студентів 5 курсу
014 середня освіта: українська мова та література
(шифр та назва напрямку (спеціальності) підготовки)
форма навчання

Розроблені:

Бедлінський О.І., канд.психол. наук, доцент кафедри
психології

Тарасова Т. Б., канд.психол. наук, доцент кафедри
психології

Суми, 2019

Практичне заняття № 1

Тема: Психологія освіти як галузь психологічної науки. Історія та теоретичні основи педагогічної психології.

Мета вивчення:

1. Узагальнення, систематизація, поглиблення, закріплення наявних теоретичних понять: психологія освіти, об'єкт, предмет та функції психології освіти, структура психології освіти, психологія освіти та педагогічна психологія; принципи, методологія, методи та методики психологічного дослідження концепція, метод, прийом дослідження, принцип, валідність, репрезентативність, анамнез, парадигма, контекст, когнітивний, поведінковий, теорія поля, етапи розвитку психології, основні напрямки та теорії психологічної науки, методологічні основи, педологія, теорія еволюції, закони психічного розвитку.
2. Формування умінь застосовувати отримані під час підготовки до заняття знання на практиці – в ході вирішення конкретно-дієвих та абстрактних завдань, а саме: формувати логічно-обґрунтовані висновки щодо теоретичних питань теми; аналізувати запропоновані приклади; систематизувати отримані теоретичні знання під час виконання практичних завдань.
3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.
4. Вдосконалення у майбутніх фахівців позитивних якостей мислення (швидкість, точність, критичність, гнучкість тощо) та інтелектуальних умінь (аналітичних, проєктувальних, планувальних, узагальнюючих тощо).
5. Вироблення таких професійно значущих якостей особистості, як самостійність, відповідальність, точність, творча ініціатива, товариськість, уміння працювати у бригаді тощо.

Література: І. 3, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 16, 19.

Обладнання: мультимедійний проектор, роздаткові картки.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Предмет, структура і завдання психології освіти.
2. Психологія освіти в системі психологічних знань. Теоретичні основи педагогічної психології.
3. Методи дослідження у психології освіти.
4. Основні етапи розвитку психології освіти.
5. Освіта як об'єкт психології освіти.

Критерії оцінювання: (5 балів)

2 бал – знання теоретичних питань по темі практичного заняття;

2 бал – проведення, обробка, узагальнення і обговорення результатів методик
1 бал – загальна активність на занятті.

Хід практичної роботи

1. Аналіз відеофрагментів,
2. Робота з прислів'ями,
3. Робота з проблемними ситуаціями,
4. Сюжетно-рольова гра,
5. Рішення задач.

(На дидактичну картку)

Практичне заняття № 2

Тема: Психологічні основи педагогічних технологій: технології вдосконалювання навчального матеріалу та управління процесом навчання.

Мета вивчення:

1. Узагальнення, систематизація, поглиблення, закріплення наявних теоретичних понять: навчання, учіння, наuczіння, освіта, розвиток, навчальна ситуація, дозрівання, диференціація, індивідуалізація, «рівень актуального розвитку», «зона найближчого розвитку», диференціація навчання, індивідуалізація навчання, спеціалізація навчання, принцип «розведення рівнів», навчальність, критерії розумового розвитку, «педагогічна технологія», класифікація педагогічних технологій, принципи навчання за Л. В. Занковим; теорія розвивального навчання В. В. Давидова; теорія поетапного формування розумових дій; проблемне навчання.
2. Формування умінь застосовувати отримані під час підготовки до заняття знання на практиці – в ході вирішення конкретно-дієвих та абстрактних завдань, а саме: формувати логічно-обґрунтовані висновки щодо теоретичних питань теми; аналізувати запропоновані приклади; систематизувати отримані теоретичні знання під час виконання практичних завдань.
3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.
4. Вдосконалення у майбутніх фахівців позитивних якостей мислення (швидкість, точність, критичність, гнучкість тощо) та інтелектуальних умінь (аналітичних, проєктувальних, планувальних, узагальнюючих тощо).
5. Вироблення таких професійно значущих якостей особистості, як самостійність, відповідальність, точність, творча ініціатива, товарицькість, уміння працювати у бригаді тощо.

Література: І. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21.

Обладнання: мультимедійний проєктор, роздаткові картки.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Навчання в системі соціального впливу, його сутність. Проблема співвідношення навчання та розвитку.
2. Поняття педагогічної технології. Класифікація педагогічних технологій.
3. Принципи навчання за Л. В. Занковим.
4. Теорія розвивального навчання В. В. Давидова.
5. Теорія поетапного формування розумових дій.
6. «Екологія та розвиток» (Л. В. Тарасов).
7. Проблемне навчання: його сутність та переваги.

Критерії оцінювання: (20 балів)

- 4 бали – розкрити актуальність використання педагогічної технології;
- 4 бали – науковість викладу матеріалу;
- 4 бали – логічність, послідовність;
- 4 бали – конкретні рекомендації по використанню педагогічної технології;
- 4 бали - невербальні засоби спілкування, виразність.

Хід практичної роботи

Презентація, аналіз та оцінка студентами педагогічних технологій та методів навчання:

- 1) принципи навчання за Л. В. Занковим;
- 2) теорія розвивального навчання В. В. Давидова;
- 3) теорія поетапного формування розумових дій;
- 4) «Екологія та розвиток» (Л. В. Тарасов);
- 5) проблемне навчання: його сутність та переваги.

Практичне заняття № 3

Тема: Психологічні основи педагогічних технологій: гуманно та особистісно-зорієнтовані технології, інтерактивні методи навчання та інформаційні технології.

Мета вивчення:

1. Узагальнення, систематизація, поглиблення, закріплення наявних теоретичних понять: гуманно та особистісноорієнтовані технології; інтерактивні методи навчання; інформаційні технології.
2. Формування умінь застосовувати отримані під час підготовки до заняття знання на практиці – в ході вирішення конкретно-дієвих та абстрактних завдань, а саме: формувати логічно-обґрунтовані висновки щодо теоретичних питань теми; аналізувати запропоновані приклади; систематизувати отримані теоретичні знання під час виконання практичних завдань.
3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.

4. Вдосконалення у майбутніх фахівців позитивних якостей мислення (швидкість, точність, критичність, гнучкість тощо) та інтелектуальних умінь (аналітичних, проєктувальних, планувальних, узагальнюючих тощо).

5. Вироблення таких професійно значущих якостей особистості, як самостійність, відповідальність, точність, творча ініціатива, товариськість, уміння працювати у бригаді тощо.

Література: І. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21.

Обладнання: мультимедійний проєктор, роздаткові картки.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Індивідуалізація та диференціація навчання.
2. Оптимізація педагогічного спілкування – педагогіка співробітництва.
3. Особистісно-зорієнтоване навчання.
4. Інтерактивні та ігрові методи навчання.
5. Сучасна медіаосвіта.

Критерії оцінювання: (20 балів)

4 бали – розкрити актуальність використання педагогічної технології;

4 бали – науковість викладу матеріалу;

4 бали – логічність, послідовність;

4 бали – конкретні рекомендації по використанню педагогічної технології;

4 бали - невербальні засоби спілкування, виразність.

Хід практичної роботи

Презентація, аналіз та оцінка студентами педагогічних технологій та методів навчання:

- 1) індивідуалізація та диференціація навчання;
- 2) оптимізація педагогічного спілкування – педагогіка співробітництва;
- 3) особистісно-зорієнтоване навчання;
- 4) інтерактивні та ігрові методи навчання;
- 5) Сучасна медіаосвіта.

Практичне заняття № 4

Тема: Психологічні основи педагогічних технологій: технології вільної освіти, природо-відповідні технології та проєктне навчання.

Мета вивчення:

1. Узагальнення, систематизація, поглиблення, закріплення наявних теоретичних понять: технології вільної освіти, природо-відповідні технології та проєктне навчання.
2. Формування умінь застосовувати отримані під час підготовки до заняття знання на практиці – в ході вирішення конкретно-дієвих та абстрактних завдань, а саме: формувати логічно-обґрунтовані висновки щодо теоретичних питань теми; аналізувати запропоновані приклади;

систематизувати отримані теоретичні знання під час виконання практичних завдань.

3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.
4. Вдосконалення у майбутніх фахівців позитивних якостей мислення (швидкість, точність, критичність, гнучкість тощо) та інтелектуальних умінь (аналітичних, проєктувальних, планувальних, узагальнюючих тощо).
5. Вироблення таких професійно значущих якостей особистості, як самостійність, відповідальність, точність, творча ініціатива, товариськість, уміння працювати у бригаді тощо.

Література: І. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21.

Обладнання: мультимедійний проєктор, роздаткові картки.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Технології фізичного виховання, зберігання та зміцнення здоров'я.
2. Технології навчання обдарованих дітей, технологія вільної школи Саммерхіл.
3. Технологія саморозвитку (М. Монтесорі).
4. Технології «Дальтон-план» та «Школа-парк».
5. Метод проєктів, переваги та проблеми.

Критерії оцінювання: (20 балів)

- 4 бали – розкрити актуальність використання педагогічної технології;
- 4 бали – науковість викладу матеріалу;
- 4 бали – логічність, послідовність;
- 4 бали – конкретні рекомендації по використанню педагогічної технології;
- 4 бали - невербальні засоби спілкування, виразність.

Хід практичної роботи

Презентація, аналіз та оцінка студентами педагогічних технологій та методів навчання:

- 1) технології фізичного виховання, зберігання та зміцнення здоров'я;
- 2) технології навчання обдарованих дітей, технологія вільної школи Саммерхіл;
- 3) технологія саморозвитку (М. Монтесорі);
- 4) технології «Дальтон-план» та «Школа-парк»;
- 5) метод проєктів, переваги та проблеми.

(На дидактичну картку)

Практичне заняття № 5

Тема: Психологія навчальної діяльності. Психологія виховання,

самовиховання, та перевиховання.

Мета вивчення:

1. Узагальнення, систематизація, поглиблення, закріплення наявних теоретичних понять: учіння, научіння, навчальна діяльність, теорії учіння, діяльнісна теорія навчання, навчальна мотивація, навчальні дії, уміння навчатися самостійно, неспішності в навчанні, «відносна неспішність», самооцінювання, виховання, психічне зараження, наслідування, емпатія, ідентифікація, рефлексія, саморегуляція мотивації, внутрішній локус контролю, риси особистості, потреби, мотиви, самовиховання, самоактуалізація, виховання, стійкість моральних якостей особистості, вихованість, критерії вихованості, перевиховання.
2. Формування умінь застосовувати отримані під час підготовки до заняття знання на практиці – в ході вирішення конкретно-дієвих та абстрактних завдань, а саме: формувати логічно-обґрунтовані висновки щодо теоретичних питань теми; аналізувати запропоновані приклади; систематизувати отримані теоретичні знання під час виконання практичних завдань.
3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.
4. Вдосконалення у майбутніх фахівців позитивних якостей мислення (швидкість, точність, критичність, гнучкість тощо) та інтелектуальних умінь (аналітичних, проєктувальних, планувальних, узагальнюючих тощо).
5. Вироблення таких професійно значущих якостей особистості, як самостійність, відповідальність, точність, творча ініціатива, товариськість, уміння працювати у бригаді тощо.

Література: І. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21

Обладнання: мультимедійний проектор, роздаткові картки.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Загальна характеристика навчальної діяльності. Цілі та мотиви навчальної діяльності.
2. Навчальні дії та їх формування.
3. Психологічна сутність, чинники та психологічні механізми виховання особистості. Вікові та індивідуальні аспекти виховання.
4. Поняття про «важковихованість», її чинники та прояви.
5. Психологічні проблеми психокорекційної роботи.
6. Особистісна спрямованість виховного впливу. Психологічні показники вихованості особистості.
7. Вікові та індивідуальні аспекти виховання.
8. Вихователь як суб'єкт виховної діяльності.
9. Психологічна сутність самовиховання. Основні напрямки самовиховання.

10. Організація самовиховання. Особливості самовиховання у різних вікових періодах.

Критерії оцінювання: (5 балів)

- 2 бал – знання теоретичних питань по темі заняття;
2 бал – проведення, обробка, узагальнення, обговорення результатів методик;
1 бал – загальна активність на занятті.

Хід практичної роботи

Практичні завдання:

1. Аналіз відеофрагментів.
2. Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації Н. Лусканової (мол. шк. вік - для ознайомлення).
3. Карта інтересів (А. В. Петровський).
4. Спрямованість особистості (В. Смекала, М. Кучера).
5. Локус контролю (Д. Роттер)
6. Блок методик: «Мотивація досягнення успіху» (Т. Елерс), Мотивація уникнення невдач» (Т. Елерс), «Готовність до ризику» (Г. Шуберт).
7. Методика на визначення рівня вихованості (Н. П. Капустін).
8. Особистісний опитувальник (А. Т. Джерсайлд).
9. Рішення задач.

[\(На дидактичну картку\)](#)

Практичне заняття № 6

Тема: Студентство як соціально-вікова група. Психологічна специфіка навчально-виховного процесу у ВНЗ

Мета вивчення:

1. Узагальнення, систематизація, поглиблення, закріплення наявних теоретичних понять: пізня юність, початок епохи дорослості, вікова стратиграфія, тип культур (М. Мід, І. С. Кон): постфігуративна, конфігуративна, префігуративна, освітній простір ВНЗ, навчально-професійна діяльність, особливості мети та мотивів навчально-професійної діяльності, «Я-концепція» майбутнього фахівця, самоосвіта та самовиховання студента, готовність до професійної діяльності випускника ВНЗ, шляхи формування студентського колективу, психологічні засади студентського самоврядування, навчально-професійна діяльність, управління в системі освіти, професійні мотиви навчання, творчий потенціал студентів, вміння вчитися самостійно, вимоги до самостійної роботи студентів, критерії ефективності учіння, причини та види неуспішності студентів, виховання студентської молоді, критерії моральної вихованості людини, педагогічне спілкування, виховна позиція викладача, діалогічне спілкування.
2. Формування умінь застосовувати отримані під час підготовки до заняття знання на практиці – в ході вирішення конкретно-дієвих та абстрактних завдань, а саме: формувати логічно-обґрунтовані висновки щодо теоретичних питань теми; аналізувати запропоновані приклади;

систематизувати отримані теоретичні знання під час виконання практичних завдань.

3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.
4. Вдосконалення у майбутніх фахівців позитивних якостей мислення (швидкість, точність, критичність, гнучкість тощо) та інтелектуальних умінь (аналітичних, проєктувальних, планувальних, узагальнюючих тощо).
5. Вироблення таких професійно значущих якостей особистості, як самостійність, відповідальність, точність, творча ініціатива, товариськість, уміння працювати у бригаді тощо.

Література: І. 4, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 22.

Обладнання: мультимедійний проєктор, роздаткові картки.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Теоретичні підходи до вікової періодизації. Загальні та специфічні психологічні особливості юнацтва.
2. Спілкування студентства з однолітками.
3. Спілкування студентства з старшими.
4. Проблема адаптації першокурсників до навчання у ВНЗ.
5. Врахування психологічних особливостей юнацького віку при роботі зі студентами.

Критерії оцінювання:(5 балів)

2 бал – знання теоретичних питань по темі заняття;

2 бал – проведення, обробка, узагальнення, обговорення результатів методик;

1 бал – загальна активність на занятті.

Хід практичної роботи

Практичні завдання:

1. Аналіз відеофрагментів.
2. Мотиви навчальної діяльності у ВНЗ (Т. І. Ільїна).
3. Шкала фемінінності та маскулінності (С. Бем).
4. Самооцінка адаптації першокурсників (С. І. Болтівець)
5. Методика виявлення комунікативних і організаторських здібностей (В. В. Синявський, Б. О. Федоришин).
6. Тест на незалежність (Р. С. Немов).
7. Методика «Відношення до дітей» (Р. С. Немов).
8. Рішення задач.

(На дидактичну картку)

Практичне заняття № 7

Тема: Психологічна характеристика педагогічної діяльності. Психологія особистості вчителя та педагогічного колективу.

Мета вивчення:

1. Узагальнення, систематизація, поглиблення, закріплення наявних теоретичних понять: професійна педагогічна діяльність, структура педагогічної діяльності, педагогічне спілкування, «педагогічна дистанція», перцептивні «бар'єри», суб'єктивізм вчителів, ефективне спілкування, професіограма педагога, особистість вчителя, педагогічні здібності, типологія педагогів, педагогічний колектив, професійна деформація особистості педагога.
2. Формування умінь застосовувати отримані під час підготовки до заняття знання на практиці – в ході вирішення конкретно-дієвих та абстрактних завдань, а саме: формувати логічно-обґрунтовані висновки щодо теоретичних питань теми; аналізувати запропоновані приклади; систематизувати отримані теоретичні знання під час виконання практичних завдань.
3. Розвиток змістовних пізнавальних інтересів студентів в галузі педагогічної психології та методики викладання навчальних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі і переконання у необхідності для сучасного педагога ґрунтовної теоретичної та практичної підготовленості до ефективної організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній та вищій школі.
4. Вдосконалення у майбутніх фахівців позитивних якостей мислення (швидкість, точність, критичність, гнучкість тощо) та інтелектуальних умінь (аналітичних, проєктувальних, планувальних, узагальнюючих тощо).
5. Вироблення таких професійно значущих якостей особистості, як самостійність, відповідальність, точність, творча ініціатива, товариськість, уміння працювати у бригаді тощо.

Література: І. 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 19.

Обладнання: мультимедійний проектор, роздаткові картки.

Питання до контролю попередніх занять, обговорення, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу

1. Загальна характеристика педагогічної діяльності. Структура педагогічної діяльності.
2. Педагогічний колектив як умова ефективності праці вчителя.
3. Професіограма педагога. Педагогічні здібності.
4. Спілкування вчителя з учнями. Педагогічний такт та «педагогічна дистанція» у спілкуванні вчителя та учнів.
5. Професійна деформація особистості педагога. Стресостійкість педагога.

Критерії оцінювання: (5 балів)

2 бал – знання теоретичних питань по темі заняття;

2 бал – проведення, обробка, узагальнення, обговорення результатів методик;

1 бал – загальна активність на занятті.

Хід практичної роботи

Практичні завдання:

1. Аналіз відеофрагментів.
2. Творчий потенціал.
3. «Три Я» (Інтеракційні ролі).
4. Бар'єри педагогічного спілкування (Е. І. Рогов)
5. Методика «Педагогічні ситуації» (Р. С. Немов).
6. Методика «Мета-Засіб-Результат» (І. Г. Малкіна-Пих).
7. Методика «Синдром «вигорання» в професіях системи «людина — людина» (Г. С. Никифорова, М. А. Дмитриєва, В. М. Снеткова).
8. Рішення задач.

[\(На дидактичну картку\)](#)

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка**

Кафедра психології

**Інструктивно-методичні матеріали
до самостійної роботи
з дисципліни: «Психологія освіти»
На дидактичну картку**

для студентів 5 курсу
014 середня освіта: українська мова та література
(шифр та назва напрямку (спеціальності) підготовки)
форма навчання

Розробники:

Бедлінський О. І. канд. психол. наук, доцент, доцент
каф. психології,

Тарасова Т.Б. канд. психол. наук, доцент, доцент
каф. психології

Суми, 2019

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів

Основні форми організації самостійної роботи студентів з психології

Однією з найголовніших складових навчального процесу вищої школи є *самостійна робота студентів* – вид навчальної діяльності, що виконується студентом без безпосереднього контакту з викладачем, або керований викладачем опосередковано через спеціальні навчальні матеріали; невід'ємна обов'язкова ланка процесу навчання, що передбачає насамперед індивідуальну роботу студентів у відповідності з установкою викладача або підручника, програми навчання. У сучасній дидактиці самостійна робота студентів розглядається, з одного боку, як вид навчальної праці, здійснюваний без безпосереднього втручання, але під керівництвом викладача, а з іншого – як засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності, формування у них методів організації такої діяльності. У процесі самостійної навчальної діяльності студент повинен навчитися виділяти пізнавальні завдання, обирати способи їх вирішення, виконувати операції контролю за правильністю вирішення поставленого завдання, удосконалювати навички реалізації теоретичних знань. Самостійна робота студента під керівництвом викладача протікає у формі ділової взаємодії: студент отримує безпосередні вказівки, рекомендації викладача про організацію самостійної діяльності, а викладач виконує функцію управління через контроль і корекцію помилкових дій. Але основним психолого-педагогічним завданням самостійної навчальної діяльності студентів є формування та ствердження у них складного комплексу інтелектуальних якостей та особистісних властивостей, що забезпечує уміння навчатися самостійно впродовж всієї майбутньої професійної діяльності.

Аналізуючи вищезазначене, можна стверджувати, що самостійна робота з психології студентів педагогічних ЗВО спрямована на досягнення таких цілей:

- закріплення психологічних знань і вмінь, отриманих під час аудиторної роботи;
- розширення і поглиблення знань з дисципліни;
- підготовка до аудиторної навчально-дослідної та самостійної науково-дослідної роботи;
- формування навичок роботи з навчальною і науковою літературою;
- розвиток уміння аналізувати текст, виділяти в ньому головне, конспектувати;
- розвиток уміння структурувати знання за темами, розділами, курсом у цілому;
- формування вмінь використовувати теоретичні знання для характеристики, аналізу й пояснення життєвих явищ і фактів;
- освоєння вмінь психологічного дослідження;
- формування інтересу до психологічної науки, психічних проявів людини, майбутньої професійної діяльності;
- розвиток таких особистісних якостей як організованість, самостійність, творчість;
- освоєння вмінь самопізнання і саморозвитку.

Самостійна робота студентів (СРС) може здійснюватися у різноманітних формах, які можуть бути умовно розділені на 2 групи: *базова* та *додаткова* самостійна робота. Ці форми органічно взаємопов'язані, взаємодоповнюють та взаєморозвивають одна одну, а засоби, за допомогою яких вони реалізуються, є поліфункціональними.

Зміст самостійної роботи.

Самостійна робота студента над навчальною дисципліною «Психологія освіти» складається з наступних видів робіт:

- a. Підготовки до підсумкового тестування – самостійне поглиблене вивчення питань, які розглядалися на лекціях і оцінюються засобами тестового контролю у кінці курсу – максимальна оцінка 20 балів.
- b. Написання письмових робіт до розділів – максимальна оцінка 5 балів за кожну письмову роботу.
- c. Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ) – максимальна оцінка 15 балів.

(на дидактичну картку)

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗА РОЗДІЛАМИ

Самостійна робота за розділом 1

Вступ до психології освіти

1. Підготуватися до тестування, опрацювавши основні поняття тем розділу – оцінка 5 балів (під час тестування)

Тема 1.1 Психологія освіти як галузь психологічної науки. Основні поняття: психологія освіти, об'єкт, предмет та функції психології освіти, структура психології освіти, психологія освіти та педагогічна психологія; принципи, методологія, методи та методики психологічного дослідження концепція, метод, прийом дослідження, принцип, валідність, репрезентативність, анамнез.

Тема 1.2 Історія та теоретичні основи психології освіти. Основні поняття: парадигма, контекст, когнітивний, поведінковий, теорія поля, етапи розвитку психології, основні напрямки та теорії психологічної науки, методологічні основи, педологія, теорія еволюції, закони психічного розвитку.

2. Виконати письмову роботу за розділом 1

Зміст завдання до письмової роботи: скласти есе на тему "Психологія в роботі педагога", в якому викласти власне розуміння та ставлення до означеного питання з урахуванням особливостей власної педагогічної спеціальності.

Нагадуємо, що ЕСЕ (з фр. Essai "спроба, проба, нарис", від лат. Exagium "зважування") - літературний жанр, прозовий твір невеликого обсягу і вільної композиції. Есе виражає індивідуальні враження та міркування автора з конкретного приводу чи предмету і не претендує на вичерпне або визначальне трактування теми. Відносно обсягу і функції межує, з одного боку, з науковою статтею і літературним нарисом, з іншого - з філософським трактатом. Есеїстичному стилю властиві образність, рухливість асоціацій, афористичність,

нерідко антитетичність мислення, установка на інтимну відвертість і розмовну інтонацію. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AD%D1%81%D1%81%D0%B5>

Критерії оцінювання.

1. Обсяг (не менше 3 сторінок стандартного друкованого тексту). 1 бал.
2. Логічна структурованість та послідовність викладення. 1 бал.
3. Емоційність, виразність, образність. 1 бал.
4. Конкретні приклади з педагогічної діяльності. 1 бал.
5. Використання наукової психологічної термінології. 1 бал.

3. Виконувати ІНДЗ – орієнтування у змісті завдання, пошук та відбір літературних джерел оцінка 3 бали (під час остаточного оцінювання роботи)
[\(На дидактичну картку\)](#)

Самостійна робота за розділом 2

Психологія навчально-виховного процесу

1. Підготуватися до тестування, опрацювавши основні поняття тем – оцінка 5 балів (під час тестування)

Тема 2.1 Психологічна сутність навчання. Основні поняття: навчання, учіння, научіння, освіта, розвиток, навчальна ситуація, дозрівання, диференціація, індивідуалізація, "рівень актуального розвитку", "зона найближчого розвитку", особистісно-діяльнісний підхід, диференціація та індивідуалізація навчання, спеціалізація навчання, рівнева диференціація, "принцип розведення рівнів", інновація, інноваційна діяльність.

Тема 2.2 Психологічні основи педагогічних технологій. Основні поняття: навчання, психологічна одиниця процесу навчання, цілі навчання, "рівень актуального розвитку", "зона найближчого розвитку", розвивальний ефект навчання, "педагогічна технологія", класифікація педагогічних технологій, "педагогічна технологія", класифікація педагогічних технологій, принципи навчання за Л.В.Занковим; теорія розвивального навчання В.В.Давидова; теорія поетапного формування розумових дій; проблемне навчання гуманно та особистісно зорієнтовані технології; технології вільної освіти та природо-відповідні технології; інтерактивні методи навчання; програмоване навчання, інформаційні технології, проектне навчання.

Тема 2.3 Психологія навчальної діяльності. Основні поняття: учіння, научіння, навчальна діяльність, теорії учіння, діяльнісна теорія навчання, навчальна мотивація, навчальні дії, уміння навчатися самостійно, неуспішності в навчанні, "відносна неуспішність", самооцінювання, контроль, оцінювання, оцінка, види оцінювання.

Тема 2.4 Психологія виховання, самовиховання, та перевиховання. Основні поняття. Виховання, психічне зараження, наслідування, емпатія, ідентифікація, рефлексія, саморегуляція мотивації, внутрішній локус контролю, риси особистості, потреби, мотиви, самовиховання, самоактуалізація, виховання, стійкість моральних якостей особистості, вихованість, критерії вихованості, перевиховання

2. Виконати письмову роботу за розділом 2

Зміст завдання до письмової роботи.

На матеріалі навчальної дисципліни, що Ви викладали на педагогічній практиці на 3-4 курсі в загальноосвітній школі (біологія, математика, фізична культура, історія, тощо...) наведіть конкретний приклад теми уроку та проаналізуйте її освітній виховний та розвивальний потенціал.

Критерії оцінювання:

1. Обсяг (не менше 1 сторінки стандартного друкованого тексту) 1 бал.
2. Відповідність прикладу навчальним програмам загальноосвітніх шкіл 1 бал.
3. Розкриття освітнього потенціалу 1 бал.
4. Розкриття виховного потенціалу 1 бал.
5. Розкриття розвивального потенціалу 1 бал.

3. Виконувати ІНДЗ – вивчення літературних джерел, аналіз завдання та складання плану його виконання максимальна оцінка 4 бали (під час остаточного оцінювання роботи)

[\(На дидактичну картку\)](#)

Самостійна робота за розділом 3 Психологія навчально-виховної роботи з студентами

1. Підготуватися до тестування, опрацювавши основні поняття тем – оцінка 5 балів (під час тестування)

Тема 3.1 Студентство як соціально-вікова група. Основні поняття: пізня юність, початок епохи дорослості, вікова стратиграфія, типу культур (М.Мід, І.С.Кон): постфігуративна, конфігуративна, префігуративна, освітній простір ЗВО, навчально-професійна діяльність, особливості мети та мотивів навчально-професійної діяльності, "Я-концепція" майбутнього фахівця, самоосвіта та самовиховання студента, готовність до професійної діяльності випускника ЗВО, шляхи формування студентського колективу, психологічні засади студентського самоврядування

Тема 3.2 Психологічна специфіка навчально-виховного процесу у ЗВО. Основні поняття: навчально-професійна діяльність, управління в системі освіти, професійні мотиви навчання, творчий потенціал студентів, вміння вчитися самостійно, вимоги до самостійної роботи студентів, критерії ефективності учіння, причини та види неуспішності студентів, виховання студентської молоді, критерії моральної вихованості людини, педагогічне спілкування, виховна позиція викладача, діалогічне спілкування.

2. Виконати письмову роботу за розділом 3

Зміст завдання до письмової роботи:

Студентські роки – це не тільки період наполегливого навчання по оволодінню азами обраної професії і перевірка правильності зробленого професійного вибору. Студентські роки – це нові друзі, цікаві зустрічі і позанавчальні справи, це веселі роки дружби, закоханості і розваг. Однак, ці дві сторони студентського життя єдині і тому письмове завдання до розділу 3 пропонується в стилі всім відомого і вже півстоліття незмінно популярного "Клубу веселих і кмітливих", творцями і постійними гравцями якого є якраз студенти.

Отже. Напишіть "Портрет сучасного, успішного і популярного викладача очима студентів". При складанні цього портрета, будь ласка, дотримуйтесь

гумористичної стилістики КВК, але не забувайте, що жарти хороші та вдалі тоді, коли вони відображають реалії життя!

Критерії оцінювання.

1. Обсяг (не менше 2 сторінок стандартного друкованого тексту). 1 бал.
2. Логічна структурованість та послідовність викладення. 1 бал.
3. Емоційність, виразність, образність. 1 бал.
4. Почуття гумору 1 бал.
5. Відображення реальних особливостей та проблем стосунків студентів з викладачами. 1 бал.

3. Виконувати ІНДЗ – написання тексту оцінка 4 бали (під час остаточного оцінювання роботи)

(На дидактичну картку)

Самостійна робота за розділом 4

Психологія діяльності та особистості педагога

1. Підготуватися до тестування, опрацювавши основні поняття тем – оцінка 5 балів (під час тестування)

Тема 4.1 Психологія педагогічної діяльності. Основні поняття: професійна педагогічна діяльність, структура педагогічної діяльності, педагогічне спілкування, "педагогічна дистанція", перцептивні "бар'єри", суб'єктивізми вчителів, ефективне спілкування,

Тема 4.2 Психологія особистості педагога та педагогічного колективу. Основні поняття: професіограма педагога, особистість вчителя, педагогічні здібності, типологія педагогів, педагогічний колектив, професійна деформація особистості педагога.

2. Виконати письмову роботу за розділом 4

Зміст завдання до письмової роботи: дати психологічний аналіз педагогічної діяльності вчителя, представленої у відео фрагменті художнього фільму "Доживемо до понеділка" (реж. С Ростоцький, 1968 р.). Фрагмент фільму на сайті дистанційного навчання.

Критерії оцінювання:

1. Повнота аналізу (3 бали)
2. Зв'язок з теоретичними положеннями психології (1 бал)
3. Висловлювання власної позиції (1 бал)

3. Виконувати ІНДЗ – перевірка, само оцінювання, корекція та оформлення виконаного завдання оцінка 4 бали (під час остаточного оцінювання роботи)

(На дидактичну картку)

Вимоги до змісту ІНДЗ. ІНДЗ має включати наступні елементи наукового дослідження: 1. Розкриття актуальності та практичного значення проблеми питання (завдання). 2. Використання необхідного науково-теоретичного термінологічного апарату. 3. Наведення певних прикладів або

порівнянь, необхідних для розкриття питання (завдання) 4. Самостійність виконання. Наявність власно сформульованих думок. 5. Логічність та лаконічність викладення матеріалу. 6. Наявність сформульованих висновків, які відповідають поставленому питанню (завданню). 7. Обґрунтованість та практична спрямованість висновків. 8. Доцільність використання джерел та посилання на них у відповідності до вимог. 9. Наявність сучасних (за останні 5 років) наукових статей, щодо проблематики завдання.

ІНДЗ має складатися зі вступу, основної частини та висновку.

Основна частина ІНДЗ має розкривати завдання, відповідати на поставлені запитання. Вона повинна містити власні міркування студента стосовно сутності питання (завдання), які мають бути підкріплені посиланнями на відповідні наукові джерела, бути логічним зв'язком між вступом й висновком ІНДЗ.

Вимоги до оформлення ІНДЗ. Титульний аркуш ІНДЗ має бути оформлений у такій послідовності:

- назва університету;
- назва кафедри;
- назва навчальної дисципліни;
- номер академічної групи;
- прізвище й ім'я студента.

Текст роботи потрібно розпочинати з приведення змісту питання (завдання) ІНДЗ.

Об'єм ІНДЗ – не більше 3–5 сторінок (А4), шрифт Times New Roman, кегель – 14, інтервал 1,5; поля – 20 мм.

Список літератури складають за алфавітним порядком прізвищ авторів або заголовків. Інтернет-джерела мають подаватись з обов'язковою позначкою щодо інформації, яка міститься на цьому сайті. Не припустиме посилання лише на сайти.

Критерії оцінювання якості виконання ІНДЗ

Елементи роботи, що підлягають оцінюванню	Критерії оцінювання	Кількість балів
Вступ	1. Розкриття актуальності та практичного значення проблеми питання (завдання)	1 бал
Основна частина	2. Використання необхідного науково-теоретичного термінологічного апарату	2 бали
	3. Наведення певних прикладів або порівнянь, необхідних для розкриття питання (завдання)	2 бали
	4. Самостійність виконання. Наявність власно сформульованих думок.	2 бали
	5. Логічність та лаконічність викладення матеріалу	2 бали
Висновки	6. Наявність сформульованих висновків, які відповідають поставленому питанню (завданню)	2 бали
	7. Обґрунтованість та практична спрямованість висновків	2 бали
Література	8. Доцільність використання джерел та посилання на них у відповідності до вимог	1 бал

	9. Наявність сучасних (за останні 5 років) наукових статей, щодо проблематики завдання	1 бал
Всього		15

Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ)

Завдання Дайте розгорнуту відповідь на запитання, у якій сформулюйте власні думки та наведіть цитати з опрацьованої літератури з повним посиланням для їх підтвердження.

1.

1. Порівняйте та покажіть взаємозв'язок понять "навчання", "навчальна діяльність", "викладання", "научіння", "пізнання".

2. Учитель літератури Е.Н. Ільїн вважає, що оцінки по літературі зовсім не такі, як, припустимо, по фізиці або хімії. Кожну оцінку по літературі він корегує моральною шкалою. Слухаючи учня, уловлює емоції, почуття, переконаність, особисте ставлення учня до того, про що він говорить. Відмінні, але не особистісні відповіді радості не приносять. Високим балом він оцінює навіть боязку спробу щось сказати, додати, уточнити, коли інші мовчать. Бажання мислити вже результат! Про важке учитель запитує "важких". Він вважає, що так простіше змусити працювати. Учні іноді самі коментують свої відповіді і самі ставлять собі оцінки. Це радує та народжує в учнів почуття відповідальності і вимогливості до себе. *У чому на Ваш погляд, полягають психологічні особливості й виховне значення оцінювання успіхів учнів по літературі в Е.Н. Ільїна? Як Ви вважаєте, чи застосуємо подібний підхід у викладанні природничих дисциплін?*

2.

1. Чому психологічною одиницею процесу навчання є тема, а організаційною – урок?

2. Олексій, восьмикласник, зв'язавшись із двірською компанією хлопців старше себе, виявився учасником групового нападу і побиття перехожого. Хлопці перебував у нетверезому стані. Враховуючи неповноліття Олексія і його стан здоров'я (хвороба серця), а також ту обставину, що він не проявляв при бійці активності, а лише був присутній при цьому, школі надавалася можливість взяти його на поруки. Для цього було необхідно позитивне рішення педагогічної ради школи. При негативному рішенні хлопчика чекав суд і позбавлення волі. Після бурхливого обговорення педрада більшістю всього у два голоси все-таки прийняв рішення – взяти Олексія на поруки і дозволити відвідувати школу. На завтра він уперше в житті взяв участь у чергуванні по школі та, надягнувши пов'язку, сумлінно стояв на переході і стежив за порядком. У цей час Валентина Іванівна проводжала свій другий клас у гардероб. Проходячи повз Олексія, вона сказала малятам голосно: – Діти, подивиться – це той самий хуліган (і вона показала на Олексія, вхопивши його за рукав), якого вчора ледве не вигнали зі школи. Пам'ятаєте, я вам ранком розповідала про нього. У долю секунди Олексій зірвався з місця і, кинувши на ходу пов'язку чергового, з збентеженим обличчям вибіг зі школи. *Дайте*

психологічний аналіз і оцініть педагогічну значимість учинку вчителі. Про які особливості й можливих результатах виховання може говорити даний факт?

3.

1. На конкретному прикладі покажіть взаємозв'язок внутрішніх та зовнішніх навчальних мотивів.

2. Юрій Сергійович одержав дуже бешкетний, неспокійний клас, який з першого ж уроку вирішив, за словами школярів, "випробувати хіміка на герметичність". Коли Юрій Сергійович увійшов у кабінет, то з одного кута почулося: Ку-ку. Коли вчитель повернувся туди, то з іншого кута пролунало: – Ку-ку. Потім, як тільки він починав говорити, "ку-ку" звучало звідки-небудь знову. У відповідь Юрій Сергійович сказав усьому класу: – Ку-ку, ку-ку! І все розсміялися, учитель сміявся разом із учнями. Після цього урок тривав спокійно. *Дайте психологічний аналіз і оцініть педагогічну значимість дій вчителі. Яку концепцію або модель навчання й особливості педагогічної діяльності вчителя демонструє даний фрагмент?*

4.

1. Доведіть, що виділення "позитивних" та "негативних" мотивів учбової діяльності є відносним.

2. *Magister dixit* ("Учитель сказав") таким був вирішальний довід у середньовічних суперечках і диспутах. У той час слово вчителя було остаточним. *Добре це або погано? Якщо погано, то що може служити таким вирішальним доводом у сучасній педагогіці?*

5.

1. Порівняйте поняття "навчання", "розвивальне навчання", "розвивальний ефект навчання".

2. У класі шум, бруд, школярі до уроку не готові. – Сідаєте, сідаєте. Сходите хто-небудь у вчительську, візьміть там мапи на шафі, – звертається вчитель до класу. Кидаються до виходу кілька хлопчиськ. – Куди, куди! Піде один хто-небудь, так скоріше. – Можна ми вдох? – викрикує учень із місця. – Ну, добре, тільки швидше. – И я с ними? – ще один учень із місця. – Ні! Я сказав: підуть двоє! – Ви ж сказали, піде один? – сказав ображено хлопчик, що встав третім. – Що? Ах, так... Що у вас там? Припините шум. Шум триваючи, наростає. – И чому у вас завжди підручники відкриті? Що це за мода така? Питання таке: коли і як утворювалася Давньоруська держава та причини її виникнення. Борисов! Зараз же залиши його! – учневі, що затіяв метушню із сусідом по парті. – Це не я! – з місця кричить Борисов, – Зараз подивимося, хто в нас піде відповідати. – Довго шукає по журналу потрібне прізвище, у класі все притихли чекаючи. *Дайте психологічний аналіз і оцініть педагогічну значимість описаної ситуації. Які особливості навчання й педагогічної діяльності вчителя демонструє даний фрагмент?*

6.

1. Доведіть, що підвищення розвивального ефекту навчання за Л.В.Занковим не втратили актуальності у сучасному навчанні.

2. Розмова у вчительській:

- Вчитель тоді вчитель, коли він блискуче знає свій предмет, тому що із цього, з його наукового багажу, і починається визнання учнями, а потім і батьками.
- Оскільки душу дитини розкривається повніше не на уроці, а в якихось позаурочних справах і в процесі спілкування, то тільки той учитель – майстер, хто вільно володіє прийомами спілкування, уміє зроби́ти життя школяра цікавим.
- Треба навчити дитину вчитися все життя і постійно працювати над собою, збагачуючи себе духовно, – це головне для вчителя.
- Культура, кругозір і інтелігентність – от важливі показники якості людини як учителя.
- А я вважала і вважаю, що головне у вчителя – це сумління. Я от уже двадцять п'ять років перша приходжу в школу і остання йду. Я всю себе віддаю дітям. Потрібно всього себе віддавати дітям – от що робить учителя Вчителем!
- Але ж ще потрібно, щоб було, що віддавати дітям. От я випустила в життя кілька сотень хлопчиків і дівчаток. З них вирости двоє академіків, троє докторів і п'ять кандидатів наук, а вже інженерів, лікарів, учителів і не порахувати.
- А скількох Ви не врятували? Скільки серед цих тисяч випускників тих, хто спився, або опинився на лаві підсудних, або хоча злочину і не зробив, але став поганою людиною?

Дайте психологічний аналіз реплік педагогів. Які критерії діяльності педагога Ви вважаєте найбільш важливими та чому?

7.

1. У чому полягають складності організації навчання за теорією В.В.Давидова та Д.Б.Ельконіна?

2. Ідучи на урок, педагог бачить у кабінету юрбу хлопців і двох підлітків, що б'ються. Педагог попросив усіх зайти в кабінет, а забіяк залишитися в коридорі. Закривши дверей і залишившись наодинці із хлопчиками, педагог запитує: – Можете пояснити, чому ви посварилися, з– за чого виникла бійка? Хлопчики мовчать, вони загрозово дивляться один на одного. – Це секрет? – серйозно запитує педагог. Вони кивають головою. – Тоді зробимо так, даю вам 5 хвилин – поговорите як чоловік із чоловіком, тільки без бійки та образ, тихо, мирно з'ясуєте свої відносини. І пам'ятайте, ви повинні ввійти в клас більш міцними друзями, ніж були колись, покажіть усім, як ви можете цивілізовано вирішувати складні життєві проблеми. *Дайте психологічний аналіз і оцініть педагогічну значимість дій учителя. Чи згодні ви з думкою, що на практиці повинно реалізовуватися якесь уявлення про "чоловіче" і "жіноче" виховання?*

8.

1. Наведіть конкретний приклад орієнтувальної основи дії (ООД) третього типу за П.Я.Гальперінім та поясніть її ефективність.

2. Одного разу діти разом з педагогом поїхали в ліс збирати насіння білої акції, щоб засіяти ними вулицю новобудов в мікрорайоні школи. Учителька сказала, що на землі дуже мало насіння, тому що більшість засохлих стручків висить на високих гілках. Не встигла вчителька сказати це, як Вітя, дуже хуліганистий і конфліктний хлопчик, був уже на дереві. Усім було зрозуміле, що зробив він це єдино із прагнення ослушатися, виявити норовливість. Але, на диво, учителька похвалила Вітю: – Дивитесь, діти, який молодець Вітя! Зараз він буде кидати нам стручки. Ця похвала застала хлопчика зненацька. Але думати було ніколи, під високою акацією вже розсідалися діти, і Вітя почав зривати сухі стручки та кидати їх. Діти навперебій просили його: – Вітя, кидай мені... Вітьок, кидай прямо в шапку... Хлопчик захопився роботою. Найшлося ще одне відважне хлопча, яке не побоялося гострих шипів і колючок. І вони з Вітею почали змагатися *Дайте психологічний аналіз і оцініть педагогічну значимість дій учителя. У чому психологічні особливості взаємодії з конфліктно налаштованими людьми?*

9.

1. Наведіть конкретний приклад проблемної ситуації, побудованої на зіткненні попередніх знань з новим фактом та опишіть психологічні компоненти її вирішення.

2. Учителька математики щось пояснювала, а Вітя, уразливий хлопчик, що тільки-но одержав трійку по улюбленому предмету історії, сидів і розкладав якийсь папірець на столі, думаючи про свою невдачу. Що ти там робиш? Чому не слухаєш? – обрушилася на нього Ксенія Віталіївна. – Ти став погано поводитися: – Ну й що ж! – зухвало буркнув Вітя. – Як ти розмовляєш із учителем? Устань! – А чого мені вставати? Я нічого не зробив: Ах, так! Ну тоді виходи звідси! – А я не піду: – Ні, підеш: Учителька, схопивши хлопчика за руку, вигнала його силою із класу під несхвальний шепіт усіх інших школярів. *Дайте психологічний аналіз причин зриву в поведінці хлопчика та педагогічних методів, обраних учителем. У чому полягав психолого-педагогічний прорахунок учителя?*

10.

1. Наведіть конкретний приклад проблемної ситуації, побудованої на зіткненні репродуктивного та продуктивного мислення та опишіть психологічні компоненти її вирішення.

2. "Мистецтво виховання, – писав один із забутих прадавніх авторів, – полягає в тому, щоб передбачити неминуче і зменшити ефект того, що трапилось". *Як ви розумієте психолого-педагогічний зміст цієї фрази? Яку професійно значиму рису особистості вихователя вона відбиває?*

11.

1. Порівняйте індивідуалізацію навчання та особистісно-зорієнтоване навчання.

2. Ф.М. Достоевський колись висловив думку про те, що вища мета виховання – допомогти дитині стати самою собою, прожити своє життя, уникнувши долі тих, які себе в ньому не знайшли. *Як би ви прокоментували психолого-педагогічний зміст подібної мети? Укажіть основні шляхи її досягнення.*

12.

1. У чому полягають психологічні складності впровадження програмованого навчання?

2. У сьомому класі пропав журнал. Почалися пошуки. Усе це було дуже тривожно, тому що трапилося перед закінченням навчального року і журнал, був необхідний для підведення підсумків успішності по всіх дисциплінах. Здавалося, усяка надія була загублена, і залишалося подумати, як відновлювати оцінки за рік кожному учневі. Але отут після уроків до вихователя підійшов юнак і заявив, що може назвати того, хто забрав журнал. Педагог, подумавши, відповів: – Знаєте, мабуть, такою ціною мені журнал не потрібний. – Якою ціною? – остовпів юнак. – Ціною вашого падіння. *Що найбільше цінував учитель у своїх учнях? Оцініть психолого-педагогічну позицію та поведінку вчителя, визначте мотиви його вчинку відносно юнака.*

13.

1. У чому полягають психологічні складності комп'ютеризації навчання?

2. Якось Василь відмовився чергувати, так і сказав: – Не буду, і все! Педагог не став обурюватися та загрожувати різними покараннями, а тільки сказав: – Давай спокійніше. Сідай-но, поговоримо. Ти не прагнеш чергувати? – Не прагну. – Але ж у класі ти не один. Ще 23 людини. І все чергують, тому що обов'язок кожного допомогти прибиральниці, яка прибирає всю школу. І в будь-якому класі нашої школі учні чергують. Що ж ти за особливий? Усі чергують, а ти – "не буду". Подумай, як учні на тебе дивитися будуть. Та й ти сам: адже за тебе, виходить, хтось повинен зайвий раз прибирати? Ти подумай ще раз, не поспішай, а завтра ми з тобою повернемося до цієї проблеми. На інший день ранком Василь підійшов до вчителя і буркнув під ніс: – Буду чергувати. Тільки нехай із мною хто-небудь інший чергує, не Петрова. А то вона все вчить і вчить, що як робити. Набридло. *Що найбільше цінував учитель у своїх учнях? Оцініть психолого-педагогічну позицію та поведінку вчителя, визначте мотиви його вчинку відносно школяра.*

14.

1. Проаналізуйте психологічний зміст, ефективність та можливості використання нормативного оцінювання у навчально-виховному процесі.

2. Ми багато сперечалися з подругою – яку професію вибрати. І те начебто не підходить, і це... – Я точно знаю, куди не піду: на вчителя – не бажаю псувати нерви; не піду в хімічне виробництво, тому що від спілкування з хімічними препаратами можна втратити здоров'я; на фабрику не піду, тому що там перетворишся в робота, виконуючи механічну і одноманітну роботу. Я прагну, щоб на моїй роботі не псувалося здоров'я й було цікаве. Хотілося, щоб вона була пов'язана із тваринами та великою кількістю поїздок. – Тоді тобі потрібно йти працювати в цирк! – виклинула подруга і додала, – а по мені – аби тільки одержувати пристойну платню. Я потім довго думала. Сумніваюся, є чи в мене талант для цирку. Може бути, подруга права, і, якщо немає покликання, треба думати про заробіток? *Дайте психологічний аналіз мотивам вибору професії в дівчат. Який засіб психолого-педагогічного впливу було використано в даній ситуації?*

15.

1. Проаналізуйте психологічний зміст, ефективність та можливості використання співвідносного оцінювання у навчально-виховному процесі.

2. Катруся, учениця 7-го класу, страждає від того, що її ріст уже зараз 171 см. У класі вона вище за всіх. До дошки виходить згорбившись, підтискає ноги, сутулиться. Кожний вихід до дошки – страждання. Тому іноді відмовляється відповідати – нехай краще "два", ніж ще одне приниження. У її свідомості постійно звучать репліки хлопчикськ: "Агов, каланча!", зауваження вчителів: "Що це тебе так перекручує?", коли вона виходить до дошки, прохання матері: "Та не сутулься ти, розправ плечі, дивися яка в тебе фігура симпатична". А отут ще Пашка подобається, а він на півголови нижче за неї. Розглядаючи себе перед дзеркалом вечорами, Катруся горювала: – Ах, ці жахливі руки, вони нижче колін! Ну хіба в нормальної людини бувають такі руки?.. І шия довжелезна, але з нею можна щось придумати, якщо її втягти або підняти комір, а от ноги куди дінеш?.. *Якими психологічними особливостями підліткового віку обумовлені судження й дії Катрусі? Як допомогти дівчинці в розв'язку її проблем?*

16.

1. Проаналізуйте психологічний зміст, ефективність та можливості використання особистісного оцінювання у навчально-виховному процесі.

2. Класу запропонували допомогти в підготовці першого поверху школи до шкільного свята. При цьому було виділено 4 основних завдання: 1) вимити підлогу, 2) акуратно розставити столи і стільці, 3) стерти пил з меблів і полити квіти, 4) підготувати та упорядкувати матеріали для виставки, розклавши всі відібрані експонати. Розставити меблі неважко, але це можна зробити тільки в останню чергу – після закінчення прибирання. Значить тим, хто готувить виставку, доведеться затриматися довше інших. Витерти пил і полити квіти – сама нетривала та легка робота, а відбір і систематизація матеріалів для виставки зажадають часу, копіткості, уваги і смаку. Роз'яснивши всі моменти роботи, вихователь кладе на стіл чотири листки паперу (по кількості завдань) і

просить клас розділитися на бригади та вибрати вид роботи самим. Потім він відволікається, роблячи вид, що зайнятий своєю справою, і спостерігає за ходом розподілу ділянок роботи і за розподілом на бригади. *Проаналізуйте психологічну сутність і виховний потенціал даного засобу організації діяльності. Яке місце педагога в ситуації?*

17.

1. Проаналізуйте зміст та можливості корекційної роботи з невстигаючими учнями різних типів.

2. "Те, що люди дуже часто керуються звичками, зовсім не означає, що звички є основним джерелом і суттєвою ознакою їх діяльності; це лише останній засіб, до якого прибігають під час відсутності можливості діяти розумно" [Вертгеймер М. Продуктивное мышление. – М., 1987. – С. 197]. *Чи означає це, що звички протилежні розуму? Що являє собою "звичка" з погляду психологічної сутності, генезису, структури і функцій у людській діяльності?*

18.

1. Запропонуйте конкретні завдання для визначення рівня засвоєння знань (за В.П.Беспалько) з певної теми.

2. Вікові кризи – теоретичне поняття, що позначає перехід у віковому розвитку до нового якісно специфічного етапу. На думку Л.С.Виготського, вікові кризи обумовлені, насамперед, руйнуванням звичної соціальної ситуації розвитку і виникненням іншої, яка більш відповідає новому рівню психологічного розвитку дитини. *Якими психолого-педагогічними засобами можна "зм'якшувати" поведінку дитини в періоди криз психічного розвитку? Які навчальні та виховні впливи, навпаки, збільшують кризові явища?*

19.

1. У чому полягають психологічні складності формування в учнів уміння навчатися самостійно?

2. Однією з головних соціокультурних тенденцій сучасного розвитку є глобалізація. Глобалізація підсилює різноманітні зв'язки між цивілізаціями, сприяє формуванню економічної, інформаційної та геополітичної спільності. Універсальною гуманістичною цінністю стає діалог культур. *Які зміни в розвитку освітніх систем, цілях і змісті освіти відбуваються в контексті цих тенденцій? Перелічіть психолого-педагогічні проблеми, які пов'язані із глобалізацією.*

20.

1. У чому полягають переваги та складності педагогіки співробітництва?

2. У наше століття кіно, відео, телебачення змінюється ставлення учнів до художньої літератури. Нерідко вони міркують: "Навіщо читати Л. Толстого "Війна і мир" або М. Булгакова "Майстер і Маргарита", краще подивитися фільм, цікаво, швидко і повчально". *Проаналізуйте психологічні переваги і*

недоліки екранізацій літературних творів. Чи є сенс замінити читання книги переглядом екранізації?

21.

1. У чому полягають психологічні складності реалізації індивідуалізації навчання в умовах класно-урочної системи?

2. Учень сьомого класу обкопує яблуню в саду. Перевернувши шар ґрунту і виявивши довгі кореневища пирію, він старанно рубає їх лопатою на дрібні шматки і закопує в землю. Учня запитують: "Для чого ти це робиш?" – "Як для чого? – зі здивуванням дивиться хлопчик на запитувача, – щоб бур'яни не росли під яблунею." – А ти хіба не вчив по ботаніці що таке кореневище? – Учив: Кореневище – це видозмінене стебло. На ньому є бруньки, з яких виростають нові пагони. Це вегетативне розмноження. – Правильно! А тоді навіщо ж ти їх залишаєш у землі: щоб вони вегетативно розмножувалися, і з них виростало багато нових пагонів пирію? Хлопчик сконфужено мовчить. *Який недолік освіти демонструє дана ситуація? У чому психологічні причини її виникнення?*

22.

1. На конкретному прикладі покажіть та проаналізуйте взаємозв'язок та взаємообумовленість цілей навчання.

2. "Я вірю, що всі проблеми – проблеми людства знаходять своє головне вирішення у вихованні", – відзначав Р. Тагор. чи *Згодні Ви з ним? Обґрунтуйте найбільш актуальні завдання виховання підростаючого покоління.*

23.

1. На прикладі конкретного навчального завдання проаналізуйте навчальні дії, які необхідні для його вирішення.

2. Трьокласники активні: кожний прагне помітити помилку товариша та виправити її. У своїй ретельності дехто навіть починає фантазувати: бачити помилку там, де її й не було зовсім. Одна з дівчинок причепливо стежить за Ірою, яка читає біля дошки, і наполегливо махає рукою, бажаючи виправити помилку. Її не турбує, щоб Іра краще читала, – є лише бажання заявити про себе, продемонструвати, що вона може краще, чим Іра, і заслужити похвалу вчительки. *Дайте психологічне пояснення подібного ставлення учнів до своїх однокласників. Які психолого-педагогічні висновки повинен зробити вчитель?*

24.

1. На конкретному прикладі покажіть та проаналізуйте можливості виникнення життєвих понять у процесі навчання.

2. Бенджамин Франклін (1706–1790) – видатний американський просвітитель і державний діяч, один з авторів декларації незалежності США, опираючись на моральні цінності свого часу, у молодості склав для себе "комплекс чеснот" з відповідними наставляннями і наприкінці кожного тижня відзначав випадки їх порушення. От цей комплекс: Помірність. Потрібно їсти не до пересичення і пити не до сп'яніння. Мовчання. Потрібно говорити

тільки те, що може принести користь мені або іншому; уникати порожніх розмов. Порядок. Слід тримати всі свої речі на своїх місцях; для кожного заняття мати своє місце і час. Рішучість. Потрібно вирішуватися виконувати те, що необхідно зробити; неухильно виконувати те, що вирішене. Працьовитість. Не можна гаяти час даремно; потрібно бути завжди зайнятим чимось корисним; слід відмовлятися від усіх непотрібних дій і контактів. Щирість. Не можна обманювати, треба мати чисті і слухні думки та помисли.

Справедливість. Не можна заподіювати кому б то ні було шкоди; не можна уникати добрих справ, які входять до числа твоїх обов'язків. Помірність. Слід уникати крайностей; стримувати, наскільки ти вважаєш доречним, почуття образи від несправедливостей. Чистота. Потрібно не допускати тілесного бруду; дотримувати охайності в одязі і у житлі. Спокій. Не слід хвилюватися по дрібницях. Скромність і т.д. "Але в цілому, – так Франклін підбивав підсумок до кінця життя, – хоча я досить далекий від тієї досконалості, на досягнення якого були спрямовані мої честолюбні задуми, старання мої зробили мене краще і щасливіше, ніж я був би без цього досвіду" (Франклін Б. Избр. произв. М., 1956. С. 482-483). *Проаналізуйте психологічну сутність даного "комплексу чеснот". чи Вважаєте ви можливим його використання в сучасному виховному процесі?*

25.

1. Проаналізуйте, у чому полягають психологічні складності процесу виховання?

2. У деяких сучасних школах стали вводити електронні щоденники. Оцінки учнів можна подивитися в Інтернеті на сайті цієї школи, використовуючи пароль, який відомий батькам і який дозволяє дивитися винятково оцінки своїх дітей. *Висловіть Ваше ставлення до подібного нововведення. Які психологічні особливості використання інтернет-технологій у керівництві освітою?*

26.

1. Наведіть конкретний приклад та проаналізуйте виховний вплив на дітей особистості педагога.

2. Одним з напрямків модернізації сучасної освіти став розвиток профільного навчання в школі. Впровадження профільного навчання в сільській школі зустрічається з рядом труднощів, до яких належать: неможливість створення багатопрофільних шкіл, профільних класів, у ряді випадків і профільних груп; недостатньо висока кваліфікація окремих вчителів-предметників; відсутність достатнього фінансування; далекість від вищих і середніх професійних навчальних закладів і ін. *Розкрийте психологічну сутність профільного навчання в сучасній середній школі. Які, на Ваш погляд оптимальні варіанти організації профільного навчання в сільській школі.*

27.

1. Наведіть конкретний приклад та проаналізуйте виховний вплив на дітей особистості батьків.

2. "Усе, що тільки можна представляти для сприйняття відчуттями, а саме: видиме – для сприйняття зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, що можна скуштувати – смаком, доступне дотику – шляхом дотику" (Я.А. Коменский). "Навчання повинне бути погоджене з людською природою й законами її розвитку" (А. Дистервег). "Не все може бути цікавим в учінні, а неодмінно є і нудні речі, і повинні бути. Привчте ж дитину робити не тільки те, що її займає, але і те, що не займає" (К.Д. Ушинский). "Необхідно навчати не учня взагалі, а кожну конкретну особистість відповідно до її особливостей" (В.В. Розанов) *Про які педагогічні принципи навчання мова йде в представлених висловленнях? Розкрийте їхню психологічну сутність.*

28.

1. У чому полягають психологічні складності самовиховання та можливості її уникнення.

2. Першокласнику (в 1998 році) дали нестандартне завдання: – У якому році твоя бабуся пішла в перший клас? Це непросте завдання, але я певен, – сказав учитель, – що ти зможеш сам його розв'язати. – Моїй бабусі зараз 50 років. – Скільки їй було років, коли вона пішла в перший клас? – Стільки ж, скільки і мені, 7 років. – Добре, як довідатися, скільки років пройшло, як твоя бабуся пішла в школу, якщо їй зараз 50 років, а пішла вона з 7 років у школу? – У школу вона пішла в 7 років, виходить, – міркує маля, – вона пішла в перший клас – від 50 відняти 7 – 43 роки тому. Від 1998 відняти 43, вийде 1955. Ура! Я знаю, у якому році моя бабуся пішла в перший клас – в 1955 році. – Молодець! Ти правильно міркував і успішно впорався з таким складним завданням. *У чому психологічна сутність методу і засобів навчання, використаних педагогом? До яких навчальних і виховних результатів вони можуть привести?*

29.

1. Наведіть конкретний приклад та проаналізуйте виховний вплив на дітей дитячого колективу.

2. На уроці математики вчителька, перш ніж почати виводити формулу площі круга, запропонувала школярам завдання наступного змісту: – Для обладнання мостів через невеликі річки під мостом укладають трубу, пропускна здатність якої повинна бути не менше пропускної здатності русла ріки. Розрахуйте найменше значення діаметра труби, щоб річкова вода безперешкодно текла по ній. Поперечний переріз русла ріки являє собою трапецію з основами 5 і 9 м, висотою 1,2 м. Школярі самі визначали план розв'язку завдання, розділившись на групи. Процес знаходження площі перетину і діаметр труби здійснювався разом із учителькою. *У чому психологічна сутність методу і засобів навчання, використаних педагогом? До яких навчальних і виховних результатів вони можуть привести?*

30.

1. Сформулюйте психологічні вимоги до мови вчителя.

2. При вивченні біогеоценозів педагог вибирає кілька ділянок однакових біогеоценозів, які перебувають на різних стадіях рекреаційної дигресії: наприклад, ділянка, розташована у межах міста, поруч із містом і в 20 км від міста. Клас ділиться на групи, кожна з яких досліджує одну ділянку, виконуючи при цьому однакові завдання по вивченню стану ґрунту, рослинного покриву, тваринного світу і порівнянню отриманих даних з результатами роботи минулих років. Для цього в групах учні розділяються по "спеціальностях": картографи, геоморфологи, ґрунтознавці, ботаніки, зоологи. Кожному "фахівцеві" видається інструкція, де позначений навчальний матеріал, який учень повинен повторити і вивчити самостійно, перераховане в статкуванні, дані завдання і питання. Після цього всі учні самостійно обробляють отримані дані, виявляють причини дигресії біогеоценозів, шукають способи, спрямовані на їхнє відновлення. На уроці від кожної групи робиться повідомлення про результати досліджень, проходить обмін думками, формулюються висновки *В чому психологічна сутність методу і засобів навчання використаних педагогом? До яких навчальних і виховних результатів вони можуть привести?*

31.

1. Проілюструйте конкретним прикладом та поясніть дію ефектів "стереотипізації" та "ореолу" у спілкуванні вчителя та учнів.

2. "Існує думка, що з елементами програмованого навчання можна зустрітися вже в прадавні часи. Про це може свідчити хоча б описаний Платоном діалог Сократа із хлопчиком про те, як можна розрахувати площу чотирикутника. У цьому діалозі Сократ, майстерно користуючись евристичною бесідою, змушував співрозмовника відразу ж давати оцінку кожній відповіді на задане йому питання, вимагав виправлення допущених помилок, підкреслював логічні зв'язки між окремими кроками на шляху від незнання до знання, учив мислити самостійно і критично, зберігаючи при цьому зручний для хлопчика темп роботи. До повного переліку найважливіших особливостей сучасної концепції програмованого навчання сократівської евристиці не вистачає тільки двох: так званого самоконтролю і поступового підвищення рівня складності роботи учня за рахунок раціонального зменшення числа навідних вказівок" » [Оконь В. Введение в общую дидактику. – М., 1990. – С. 204]. *Як ви оцінюєте зазначену паралель двох педагогічних парадигм? Які психологічні механізми можуть лежати в основі евристичної бесіди?*

32.

1. Проілюструйте конкретним прикладом та поясніть дію ефектів "ідентифікації" та "емпатії" у спілкуванні вчителя та учнів.

2. На початку другої чверті вчитель пропонує учням початкового класу: – Давайте я вас розсаджую так, щоб мені було зручно з вами працювати. Ті, хто одержав 3 або більш низьку оцінку, сядьте, будь ласка, у ряд праворуч від мене. А ті, хто одержав інші оцінки, сядьте, будь ласка, ліворуч від мене. Для чого? Справа в тому, що як тільки ти одержиш уже не 3, а 5, я тебе пересаджую в інший ряд, а як тільки станеш знову одержувати оцінки нижче 4, я пересаджую

тебе назад. Це гра в рух буде наочно показувати ваші успіхи і невдачі в навчанні. Ті, хто сидить праворуч, більше потребують моєї допомоги й допомоги однокласників. Вони повинні займатися наполегливіше, змінити ставлення до своєї навчальної роботи в школі та вдома. *Які психологічні закономірності враховує педагог при стимулюванні до навчання? У чому освітня і виховна цінність такої педагогічної стратегії?*

33.

1. Поясніть психологічну сутність "педагогічної дистанції" та запропонуйте шляхи її оптимального вирішення.

2. "У якості методу викладання демонстрація виступає поряд з іншими методами, такими, як розповідь або лекція. Її ефективність багато в чому залежить від того наскільки вірно і повно буде реалізований принцип наочності та дотримані правила, які з нього випливають. Перелік їх можна поповнити, привівши правила, сформульовані В. Оконем: 1) спостереження повинне бути організоване таким чином, щоб усі учні могли добре бачити предмет, що демонструється; 2) демонстрація повинна дозволити учням сприймати предмет по можливості різними органами відчуттів, а не тільки за допомогою зору; 3) організувати демонстрацію і ставити питання в ході спостереження необхідно таким чином, щоб найважливіші компоненти і особливості предметів робили на учнів найбільш сильне враження; 4) спостереження повинне дозволити учням пізнавати предмети і явища в їхній дії й розвитку" [*Оконь В. Введение в общую дидактику. – М., 1990*]. *Охарактеризуйте із психологічної точки зору дані правила. Можливо є необхідність доповнити ці правила?*

34.

1. Визначте, які зміни і чому відбуваються у визначенні авторитету вчителів серед школярів.

2. . У сучасній освіті велике значення приділяється розвитку дистанційного навчання на базі інформаційних технологій. Серед них: пересилання досліджуваного матеріалу по електронній пошті; заняття, проведені в чаті; трансляція навчальних програм по національним і регіональним телебаченню і радіо; кабельне телебачення; голосова пошта; двостороння відеоконференція; одностороння відеотрансляція з одностороннім зв'язком по телефону. *Дайте психологічний аналіз переваг та недоліків використання даних засобів дистанційного навчання. Які можуть бути обмеження у використанні інформаційних технологій у дистанційному навчанні?*

35.

1. Виходячи з професіограми педагога опишіть психологічні типи вчителів.

2. Коли Л. Армстронга запитали, що таке джаз, то він відповів: "Людина, якщо ти запитуєш у Бога, ти ніколи не довідаєшся сама". *Поясніть, що прагнув своєю відповіддю сказати великий музикант. Які висновки в області психології навчання з нього випливають?*

[\(На дидактичну картку\)](#)